

Ap.t. 4:32

CONCORDIA

4/2025

Duccio di Buoninsegna, Jeesuksen ilmestymisen opetuslapsille Tiberiaanjärvellä (1308–1311)

Juha Huotari & Jukka Huotari – NIKEASTA KHALKEDONIIN 3

Hannu Lehtonen – PÄÄKIRJOITUS 2 Tapio Puolimatka – JEEBUS NOUSI TAIVAASEEN RUUMIILISESTI 20

Martti Luther – ENNALTAMÄÄRÄÄMYS GENESIS-KOMMENTAARISSA 22 J. A. O. Preus – JUMALAN POJAN TODELLINEN

LÄSNÄOLO 26 Raimo Koski-Homi – LOPPUNÄKY: ELÄMÄN VEDEN VIRTAA Ilmestyskirjan 22:1–21 selitys 27

Simo Kiviranta – JEEBUKSEN KASTE 36 Ilpo Harjutsalo – PYHÄN KASTEEMME MUISTAMINEN 40 Kalle Jokinen – KRISTUS ON PYHÄN RAAMATUN KESKUS 41 F. G. Hedberg – JUMALA ON ILMESTYNYT LIHASSA 46 Martti Luther – JEEBUS – TOSI

JUMALA JA TOSI IHMINEN 51 Yksimielisyyden ohje – TAIVAASEEN ASTUNUT JUMALA JA IHMINEN, JEEBUS KRISTUS, HALLITSEE NYT JA IANKAIKKISESTI 52

PÄÄKIRJOITUS * HANNU LEHTONEN

”Meidän kristittyjen tulee tietää, että jos Jumala ei ole painona toisessa vaakakupissa, me kuppeinemme kyllä painumme pohjaan saakka.” Näin lausuu Martti Luther kohdassa, joka on lainattu luterilaisten tunnustuskirjojemme Yksimielisyyden ohjeeseen. Luther puhuu tässä hyvin voimakkaasti siitä, miten välttämätöntä on, että Jeesus ei ole pelkkä ihminen. Jos hän olisi pelkkä ihminen, vaikka synnitön, hän ei olisi voinut meitä auttaa eikä pelastaa, sillä kuten psalmissa 49 sanotaan: ”Kukaan ei voi veljeänsä lunastaa eikä hänestä Jumalalle sovitusta maksaa. Sillä hänen sielunsa lunastus on ylen kallis ja jää iäti suorittamatta” (Ps. 49:7–8). Kristus on Herra, tosi Jumala. Pelkkä ihminen ei voinut lunastusta saada aikaan, mutta Kristukselle se oli mahdollista. ”Kristus [...] meni, ei kauristen ja vasikkain veren kautta, vaan oman verensä kautta kerta kaikkiaan kaikkeinpyhimpään ja sai aikaan iankaikkisen lunastuksen.” (Hepr. 9:11–12)

Oikea raamatullinen oppi Kristuksesta on äärimmäisen tärkeä. Sitä vastaan hyökättiin varhaiskirkon aikana hyvin rajusti ja edelleen sitä vastaan hyökätään eri tavoin. Tämä kertoo paljon sen merkityksestä. Jokainen oikea kristitty tunnustaa iloiten Pietarin tavoin Jeesuksen Messiaaksi, elävän Jumalan Pojaksi (Matt. 16:16).

Meidän aikanamme joutuu kuulemaan oppineiden teologien suusta lausumia, joissa selvästi huomaa, että he eivät usko Jeesuksen olevan tosi Jumala ja tosi ihminen samassa persoonassa, kuten tunnustuksemme opettaa. Sitä vastoin he omaa järkeään seuraten uskovat hänen olevan pohjimmiltaan pelkkä ihminen. Myös sellaista käsitystä ilmenee, jossa ei uskota Jeesuksen astuneen samassa ruumiissa taivaaseen kuin, jossa hän vaelsi maan päällä ollessaan. Tämän kaltaisen käsitys on tekemisissä sen kanssa, että ruumiillisuuteen suhtaudutaan pohjimmiltaan kielteisesti. Kuitenkin luomiskertomuksessa sanotaan selvästi: ”Ja Jumala katsoi kaikkea, mitä hän tehnyt oli, ja katso, se oli sangen hyvää.” (1. Moos. 1:31a) Tunnustuskirjamme tekevät tärkeän erottelun: ”Jumalan Poika on persoonansa ykseyteen omaksunut saman ihmisluonnon, mutta synnittömänä. Hän ei omaksunut mitään vierasta lihaa, vaan meidän lihamme; siten hänestä tuli meidän todellinen veljemme. Hepr. 2:14–17: ’Koska siis lapsilla on liha ja veri, tuli hänkin niistä yhtäläisellä tavalla osalliseksi.’ ’Sillä hän ei ota huomaansa enkeleitä, vaan Abrahamin siemenen hän ottaa huomaansa; sen tähden hänen piti kaikessa tuleman veljiensä kaltaiseksi’, syntii lukuunottamatta. (Hepr. 4:15) Omana luomuksenaan Kristus on sen myös lunastanut; omana luomuksenaan hän sen pyhittää, herättää kuolleista ja kirkastaa. Perisyntiä hän sitä vastoin ei ole luonut, ei omaksunut, lunastanut eikä pyhittänyt. Valituilla olevaa perisyntiä hän ei herätä kuolleista, ei kirkasta eikä tee autuaaksi, vaan ylösnousemuksessa se tuhotaan lopullisesti.” (Yksimielisyyden ohje. Tiivistelmä 1)

NIKEASTA KHALKEDONIIN

Juha Huotari, TM, ja Jukka Huotari, TM, Kirkkonummi

Vuosi 2025 on ollut Nikean uskontunnustuksen (*Symbolum Nicænum*) juhlavuosi, jolloin on monin tavoin koko kristikunnassa muistettu ja juhlittu Nikeassa vuonna 325 pidettyä ensimmäistä ekumeenista kirkolliskokousta ja siellä tuotettua uskontunnustusta. Nikean uskontunnustus on kirkkohistoriallinen merkki-paalu, jossa kirkon trinitaarista ja kristologista dogmaa formuloitiin eli muotoiltiin kielellisesti. Tälle tuli tarvetta, koska kirkon sisällä oli noussut hämmennystä aiheuttanut kirkon uskontajun ja julistuksen vastainen opetus, joka ei tunnustanut Jumalan Kolmiykeyttä, vaan kielsi Kristuksen jumaluuden ja piti häntä vain luotuna. Opetusta kutsuttiin oppi-isänsä presbyteeri Areioksen (n. 256–336) mukaan areiolaisuudeksi. Se aiheutti ensimmäisen suuren kristologisen kiistan kirkon sisälle.

Koko Rooman valtakunnan keisariksi tullut Konstantinus kutsui koolle yleisen kirkolliskokouksen Nikeaan. Tarkoituksena oli keskustella areiolaisuuden esittämistä väitteistä ja saada sopu aikaan kirkossa. Nikean kirkolliskokouksessa ei keksitty mitään teologisia uutuuksia, vaan siellä muotoiltiin oikea kristologinen dogma. Nike-

an uskontunnustus on *symbolum* eli *credo*, jossa ilmaistaan tiivistetysti kaikille kristityille yhteiset uskon pääkohdat. Se koskee koko kristillistä kirkkoa ja sisältää sen, minkä jokaisen kristityn pitäisi voida hyväksyä ja johon jokaisen kristityn tulisi sitoutua.

Nikean kirkolliskokouksen ja uskontunnustuksen juhluvuotena on hyvä pohtia tarkemmin kristologiaa. Vaikka Nikeassa tunnustettiin oikea oppi, kristologiset harhat eivät hävinneet kirkosta. Seuraavissa ekumeenisissa kirkolliskokouksissa Konstantinopolissa vuonna 381, Efesossa vuonna 431 ja Khalkedonissa vuonna 451 käsiteltiin kaikissa kristologiaa. Khalkedonin jälkeisissä ekumeenisissa kirkolliskokouksissa käsiteltiin muodossa tai toisessa monofysitismiä eli Kristuksen kahden luonnon kieltävää harhaoppia.

On siis tunnistettava myös vääriä oppeja, koska niitä esiintyy kirkossa aina. Usein suuret harhat alkavat pienestä alusta. Niistä tulee varoittaa heti eikä vasta silloin, kun ne ovat jo levinneet. Nykyajan harhat ovat monesti jo varhaiskirkon aikana tuomittujen harhojen uudelleen muotoiluja. Oikean opin tunnustamisessa ja puolustamisessa uskontunnukset ovat siten erittäin tärkeitä.

Kun uskoa tunnustetaan, silloin ei samalla neuvotella.

Kristologisia harhoja ennen Nikean kirkolliskokousta

Areiolaisuus ei ollut ensimmäinen kirkon kohtaama Pyhää Kolmiykseyttä ja kristologiaa koskeva harhaoppi. Kristityt ovat aina uskoneet Kolmiyhteiseen Jumalaan ja tunnustaneet Kristuksen jumalallisen ja inhimillisen luonnon. Kuitenkin kristologia oli ollut monenlaisen väärän opetuksen kohteena jo ennen areiolaisuutta. Kirkko toimi juutalaisen ja hellenistisen kulttuurin keskellä ja kummankaan uskonnolliseen tai filosofiseen ajatteluun ei sopinut kirkon Raamattuun perustuva opetus ja julistus Jeesuksen jumaluudesta ja ihmisytydestä. Sen vuoksi molemmista taustoista nousseissa harhoissa kirkon opetus inkarnaatiosta nähtiin mahdottomana ja siksi vastustettavana. Taustoiltaan ja sisällöltään uutta opetusta opettaneet harhaoppiset ryhmät olivat erilaisia, mutta yhteistä niille oli Raamatun Kristus-todistuksen tulkitseminen omista teologis-filosofisista lähtökohdista käsin, jolloin opetuksen sisältö ei noussut enää Raamatusta, vaan omista tulkinnallisista taustaoletuksista. Tältä osin areiolaisuus voidaan nähdä jatkumona sitä edeltäneille harhoille, vaikka historiallista tai sisällöllistä

yhteyttä harhojen välillä ei olisiikaan. Yhteistä näille harhoille on se, että niissä sopeutetaan kirkon opetus oman ajattelun mukaiseksi, jolloin ne kaikki ovat avoimessa konfliktissa kirkon Kristus-todistuksen kanssa. Harhoja opettaneet ryhmät voi jakaa niiden syntytaustansa mukaan juutalaisuuden pohjalta ja hellenistiseltä pohjalta nousseisiin.

Kristologisia harhoja juutalaisesta vaikutuspiiristä: ebioniitit ja adoptianistinen kristologia

Ebioniitit olivat taustaltaan juutalais-kristillinen laho, joka vaikutti Juudean alueella ensimmäisellä ja toisella vuosisadalla. He pitivät itseään Jeesuksen seuraajina, vaikka samalla identifioivat itsensä oman aikansa juutalaisuuteen. Vaikka ebioniittien opetuksen sisältöä ei kaikilta osin tiedetä ja tietyistä heidän opetuksensa yksityiskohdista oli sisäistä hajontaa, heidän opetuksensa pääpiirteet on mahdollista esittää.

Ebioniittien opetuksen lähtökohdiana oli heidän tiukka pitäytymisensä Mooseksen lain noudattamiseen pelastumisen ehtona. Yhdessä lain noudattamisen kanssa tuli noudattaa Jeesuksen moraalista esimerkkiä. Koska ebioniittien opetuksessa Mooseksen lain noudattaminen oli keskiössä eikä Jeesuksel-

la ollut muuta kuin esikuvallinen merkitys, heidän kristologiansa yhteys soteriologiaan oli ohutta. Ebioniittien kristologian mukaan Jeesus oli pelkkä ihminen, joka oli syntynyt luonnollisella tavalla Joosefista ja Mariasta. Jeesuksen jumaluus ja pre-eksistenssi eli ennaltaolo Isän luona kiellettiin ja samoin inkarnaatio, eikä heidän opetuksessaan Jeesukselle annettu mitään jumalallisia ominaisuuksia.

Vaikka ebioniitit pitivät Jeesusta pelkkänä ihmisenä, hän oli silti heidän opetuksensa mukaan myös tosi profeetta. Eri-tysisasemansa Jeesus oli saanut kasteessa, jossa Jumala adoptoi hänet messiaaniseen tehtävänsä ja jossa Pyhä Henki tuli häneen. Tällöin hänestä tuli ebioniittien opetuksen mukaan Kristus, Jumalan Poika. Ilmaukset ovat kuitenkin ennemmin tehtävään liittyviä arvonimiä kuin persoonaa tai olemuksen alkuperää kuvaavia. Ebioniittien adoptianistinen ansio- ja asumiskristologia teki Kristuksesta täysin tämänpuoleisen ihmisen.

Kristuksen jumaluuden kieltäminen liittyi ebioniiteilla ja muilla juutalaisuuden piiristä nousseilla adoptianisteilla juutalaiseen messianismiin, jossa tulevan Messiaan katsottiin olevan yksinomaan ja vain ihminen. Tämän näkemyksen lähtökohdiana oli ajatus, että monoteismin katsottiin rikkoutuvan, mi-

käli Kristuksella olisi jumalallinen olemus. Tällöin jo lähtökohdiltaan torjutaan Messiaan jumalallisuus, jumalalliset ominaisuudet ja pre-eksistenssi, eikä voida hyväksyä Pyhää Kolmiykseyttä. Adoptianistisessa ajattelussa kristittyjen opetus Jumalan Pojan pre-eksistenssistä ja inkarnaatiosta nähtiin hellenistisestä mytologiasta nousevana ja sen kaltaisena myyttinä. Heidän oman kristologisen opetuksen toisena lähtökohdiana onkin ollut monoteismin pohjalle rakentunut kriittinen rationalismi.

Varhaisena juutalais-kristilliseltä taustalta nousevana kirkon kohtaamana kristologisena harhana ebioniittien ja muiden adoptianistien edustamaa kristologiaa voidaan pitää Kristuksen jumaluuden kieltävän kristologian prototyyppinä tai esiasteena. Kristuksen jumaluutta ei voitu hyväksyä ja inkarnaation pahennus haluttiin poistaa sopeuttamalla opetusta juutalaiseen messianismiin. Ebioniittien edustama adoptianistinen kristologia oli tyyppillinen juutalaisen monoteismin vaikutuspiirissä, mutta se ei rajoittunut pelkästään siihen. Ebioniittien ja muiden adoptianistien opetuksen kaltainen harha toistui myöhemmin hellenistisen filosofian vaikutuksesta syntyneessä dynaamisessa monarkianismissa, vaikka teologis-filosofinen ympäristö on ollut erilainen. Päämäärä kuitenkin

kin oli sama: inkarnaation loukkauksen poistaminen ja kristillisen opetuksen sopeuttaminen ja harmonisointi omiin lähtökohtiin sopivaksi.

Kristologisia harhoja hellenistisestä vaikutuspiiristä: vahva filosofian esiyymmärrys teologian sisällön määrittelijänä

1. Dokeettinen kristologia

Ebioniiteille täysin vastakkaista tapaa ymmärtää Kristus edustaa dokeettisten suuntausten kristologia, jota esiintyi hellenistisessä ympäristössä ensimmäisellä ja toisella vuosisadalla. Taustalla oli filosofinen ja uskonnollinen todellisuutta selittävä käsitys, jota voidaan kutsua dualistis-spiritualistiseksi. Tässä ajattelussa henki ja aine ymmärrettiin vastakkaisina siten, että henki edusti ikuista ja hyvää, aine katoavaa ja pahaa. Aineeseen kuului kaikki materiaallinen ja näkyvä todellisuus, myös ihmisruumis. Uskonnollisessa spiritualismissa pelastus ymmärrettiin usein tarkoittavan hengen vapautumista aineesta.

Kun dualistista spiritualismia sovellettiin kristinuskoon, ongelmaksi nousi Kristuksen ihmisuus. Koska pelastus oli pelkästään henkinen tapahtuma, jossa henki vapautuu aineen kahleista, aineellista maailmaa ei voinut eikä tarvinnut pelastaa. Sil-

loin myöskään Kristuksen ihmiseksituleminen ei voinut olla todellista, vaan se oli näennäistä, dokeettista (kreik. *to dokein*, näyttää joltakin). Ajatus Kristuksen ihmisyydestä oli dokeettisen ajattelun mukaan mahdoton, sillä silloin Kristus henkisenä olentona olisi luopunut henkisyystään ja sitoutunut pahana ja halveksittuna pidettyyn materiaan. Koko Kristuksen ruumiillisen olomuodon täytyi siis olla vain näennäistä. Silloin myös Kristuksen kaikki ruumiillinen toiminta mukaanlukien kärsimys ja kuolema ristillä olivat näennäisiä, eivät reaalisesti tapahtuneita. Dokeettisessa ajattelussa Kristuksen ruumiillista olomuotoa tarvittiin vain sitä varten, että aineen kahleissa olevat ruumiilliset ihmiset voisivat Kristuksen ruumiillisen hahmon kautta päästä osalliseksi hänen hengestään, joka vapautti heidän henkensä materiaalisuuden kahleista.

Dokeettista kristologiaa esiintyi monessa eri muunnelmissa ensimmäiseltä vuosisadalta lähtien, eikä voida puhua yhdestä dokeettisesta ryhmästä. Dokeettista tai sitä lähelle tulevaa kristologiaa edustivat myös gnostilaiset, joita oli lukuisia ryhmiä. Gnostilaisuus oli synkretistinen uskonnollinen liike, joka oli saanut vaikutteita juutalaisuudesta, kristinuskosta sekä platonilaisesta filosofiasta. Perusvireeltään se oli myyttistä spiritualis-

mia, jossa pelastus oli salaisen tiedon (kreik. *gnosis*) saavuttamista, jolloin materia kahleista vapautuminen tapahtui. Kaikissa gnostilaisissa pelastusmalleissa materiaasta vapautumiseen ei tarvittu erillistä lunastajaa tai pelastajaa, vaan siihen saattoi riittää pelkkä pelastava tieto. Niissä gnostilaisissa malleissa, joissa Jeesus esiintyi erillisenä lunastajana tai pelastajana, Kristus ymmärrettiin dokeettisena hahmona pelastavan tiedon välittäjäksi eli pelastuksen opettajaksi, jolla ei ollut mitään tekemistä pelastuksen hankkimisen kanssa.

2. Monarkianismi

Monarkianistiset harhat nousivat kirkossa toisen vuosisadan lopulla ja kolmannen vuosisadan alussa, kun Isän ja Pojan keskinäistä suhdetta selitettiin stoalais-keskiplatonilaisesta viitekehuksesta käsin. Filosofisen koulutuksen saaneiden teologien yritysten tarkoituksena oli antaa kirkon uskon ja julistuksen trinitaarille Jumalalle rationaalisesti puolustettavissa oleva muoto. Tämä tarkoitti kristinuskon trinitaarisen opetuksen sisältämien paradoksi- en poistamista. Rationaalisuuden ehdot määrittivät toisen ja kolmannen vuosisadan hellenistisessä maailmassa keski- ja uusplatoninen filosofia, jonka järkevyyden ja ymmärrettävyyden kriteerien valossa erityisesti kirkon

Kristus-julistus näyttäytyi ongelmallisena. Platonismin jumalakuva oli ehdottoman unitaarinen, jossa Jumalan ykseys ja jakamattomuus olivat luovuttamaton periaate. Jumala oli absoluuttinen ”yksi” ilman mitään eriytyneisyyttä. Lisäksi platonismin jumala oli täysin tuonpuoleinen, jolloin hän ei ole ollut tekemisissä maailman kanssa.

Kun platonilaisia filosofian käsitteitä sovellettiin kirkon trinitaariseen julistukseen ja käsitteistöön, absoluuttinen ja tuonpuoleinen ”yksi” samaistettiin Isään, jonka alapuolella, ilman mitään ontologista yhteyttä häneen olivat Poika ja Pyhä Henki. Teologinen unitarismi on siten myös monarkianismia. Jumalan sisäinen rakenne yhtenä persoonana tarkoittaa sitä, että hän ehdottoman jakamattomana ei voi jakaa valtaansa, vaan on absoluuttinen monarkki. Platonistisen monarkianismin lähtökohdaksi omaksuneet teologit tiedostivat ja yrittivät ratkaista ajattelunsa sopimattoman jännitteen, joka muodostui monarkianistisen ykseysvaatimuksen ja kirkon trinitaarisen, Jumalan samanaikaisesta ykseyttä ja eriytyneisyyttä korostaneen opetuksen kanssa. Monarkianismi sai keskenään kaksi erilaista ilmenemismuotoa, joita on kutsuttu nimillä dynaaminen monarkianismi ja modalistinen monarkianismi. Molempien mallien tarkoitus oli sovittaa

ja sopeuttaa kirkon usko platonilaisen unitaarisen viitekehyksen mukaiseksi.

Dynaaminen monarkianismi

Isän ja Pojan välisen suhteen dynaaminen monarkianismi esitti hierarkkis-adoptianistisella mallilla. Tapa, jolla dynaamisessa monarkianismissä säilytettiin monarkianismin absoluuttiset vaatimukset lähtökohtana, eli Jumalan ykseysvaatimus ja tuonpuoleisuus, mutta samalla myös kirkon trinitaarinen perintö, rakentui adoptianistiselle kristologialle. Jeesus oli modalistisen monarkianismin mukaan neitseestä syntyneenäkin pelkkä ihminen, tosin syntymänsä perusteella moitteeton ja erityisillä voimavaroilla varustettu. Omalla elämällään Jeesus ansaitsi sen, että kasteessa Isä voiteli hänet voimallaan (kreik. *dynamis*) ja korotti, joko silloin tai toisen tulkinnan mukaan ylösnousemuksessa, jumalalliseen valtaan Pojakeen, Kristukseksi. Näin hän Jumalan Poikana on Isän rinnalla. Koko Jeesuksen Jumalan Pojaksi korottaneen tapahtumaketjun subjektina oli Isä. Tämän dynaamiset monarkianistit katsoivat säilyttävän Isän monarkian. Vastaavasti adoptianistisen kristologian katsottiin säilyttäneen Pojan jumalallisen aseman, jolloin dynaaminen monarkianismi katsoi oman opetuksensa olevan

sopuoinnussa kirkon opetuksen ja oman aikansa platonilaisen filosofian kanssa.

Vaikka Jeesuksen neitseestäsyntyminen hyväksyttiin, sen ei katsottu edellyttävän Jeesuksen pre-eksistenssiä. Silloin myös opetus inkarnaatiosta monarkianismin filosofiseen ykseys- ja jakamattomuusvaatimukseen soveltumattomana täytyi hylätä. Dynaamisen monarkianismin mukaan Jeesus oli pelkkä jumalallisen asemaan korotettu ihminen, eikä ontologista yhteyttä Isän ja Pojan välillä ollut. Vain Isä oli jumalallinen prinsippi. Dynaamisessa monarkianismissa Poika ja Pyhä Henki ymmärrettiin adoptianismin mukaisesti tarkoittavan jumalallista voimaa, ei jumalallisia persoonia.

Myöhemmin dynaamista monarkianismia kehitettiin edelleen platonismin suuntaan johdonmukaisemmaksi. Tunnettu ja samalla teologisilta yksityiskohdilta vaikeasti rekonstruoitava dynaamisen monarkianismin edustaja oli Paulos Samosatalainen (k. 272).

Modalistinen monarkianismi

Modalistinen monarkianismi esitti toisenlaisen tavan sovittaa yhteen platonilaiseen filosofiaan perustuvan unitarismin ja kirkon trinitaarisen opetuksen. Apua tähän saatiin stoalaisesta monismista ja sen vuoksi modalis-

mi eroaa olennaisesti monarkianismin dynaamisesta muodosta. Siinä missä dynaaminen monarkianismi selitti Isän ja Pojan väliseen suhteeseen sisältyneen paradoksin adoptionistisella kristologialla, modalistisessa monarkianismissä koko paradoksi väistettiin ja siirrettiin ihmisen mielikuviin ja kokemuksiin. Mitään todellista eroa Isän ja Pojan välillä ei ollut, sillä vaikka Jumalan olemus on Isä, hän ilmenee maailmassa myös Poikana ja Henkenä. Poika ja Henki ovat siis Isän yhden ja jakamattoman olemuksen ilmenemismuotoja (kreik. *modus*), eivät itsenäisiä subjekteja. Sen vuoksi Isä, Poika ja Pyhä Henki ymmärrettiin yhden Jumalan eri nimiksi. Tästä syystä modalistisen tulkinnan mukaan Isä, Poika ja Pyhä Henki ovat konkreettisesti yksi. Yhden ja saman Jumalan toiminnan kolmena eri ilmenemismuotoina Isä, Poika ja Pyhä Henki ovat yksi ja sama Jumala.

Varhaista modalistista ajattelua edusti 200-luvulla vaikuttanut Noetus Smyrnalainen, joka opetti Isän inkarnoituneen Pojassa ja kärsineen ristillä. Hänen edustamaansa modalismin muotoa kutsutaan myös patripassianismiksi. Modalistinen monarkianismi henkilöidään monesti Noetus Smyrnalaisen jälkeen vaikuttaneeseen Sabelliukseen, joka jäsenteli modalismia eteenpäin sellaiseksi kuin se usein esitetään.

Molemmassa monarkianismin muodoissa inkarnaation filosofinen pahennus häivytettiin selittämällä Isän ja Pojan suhde platonismin premissien hyväksymällä tavalla. Vaikka molemmat monarkianismin muodot poikkesivat toisistaan, kummankin tavoitteena oli purkaa inhimillisen järjen paradoksit ja esittää platonismin määrittelemä rationalistinen kristologia. Erilaisista filosofisista lähtökohdista seurasi, että kummassakaan harhassa ei voitu tunnustaa Kristuksen samanaikaista tosi ihmisyyttä ja tosi jumaluutta. Dynaamisessa monarkianismissä Kristuksen tosi jumaluus ei ollut mahdollista adoptianistisen kristologian vuoksi. Modalistisessa monarkianismissä Kristuksen tosi ihmisyyttä kiistettiin, sillä Kristuksessa oli kyseessä Isän inkarnoituminen Pojan nimellä, jolloin Isä ja Poika olivat olemukseltaan identtisiä. Samalla opetus Kolmiyhteisestä Jumalasta, jolla on yksi olemus ja kolme persoonaa, tuli mahdottomaksi.

3. Areiolaisuus

Kaikista merkittävin kolmannen ja neljännen vuosisadan kirkkoa repinyt kristologinen harha oli areiolaisuus. Tämä johtui siitä, että platonilaisesta filosofiasta tukea etsinyt teologinen spekulatio ja kirkon yhtenäinen ja perinteinen opetus Jumalasta, mikä

näkyi sekä liturgiassa että julistuksessa, olivat tuolloin etääntyneet toisistaan.

Areios syntyi Libyassa noin vuonna 256. Hän opiskeli Antiokiassa Lukianos Antiokialaisen (k. 312) oppilaana, joka oli ollut antitrinitaarista, dynaamista monarkianismia edustaneen Paulos Samosatalaisen seuraaja. On siis olemassa historiallinen linkki dynaamisen monarkianismin ja Areioksen välillä, vaikka sisällöllisesti harhat eroavatkin toisistaan. Monarkianistien tavoin myös Areioksen käsitys Jumalasta perustui filosofialle. Areioksen teologiassa näkyy hänen riippuvuutensa keskiplatonisesta metafysiikasta, jonka hän osasi pelkistää ja kansanomaistaa siten, että sen varsinainen sisältö tuli esille. Näkemyksensä Areios oli ilmeisesti saanut melko suoraan opettajaltaan Lukianos Antiokialaiselta. On huomattava, että monet Areioksen kannattajat olivat niin ikään olleet tämän oppilaita.

Areioksen ja hänen kannattajiensa kirjoituksia ei ole paljoa säilynyt, koska määrätettiin tuhottavaksi. Säilyneistä katkelmista voidaan kuitenkin saada käsitys Areioksen opetukselta. Areioksen uskontunnustuksena pidetystä kirjeestä Aleksandrian patriarkka Aleksanderille tulee ilmi hänen teologiansa unitaarinen lähtökohta: ”Me tunnustamme yhden Jumalan, joka yksin on syntymätön, yksin ikui-

nen, yksin aluton, yksin todellinen, yksin kuulematon, yksin viisas, yksin hyvä; yksin kaikkivaltias, kaiken tuomari, kaiken järjestäjä ja hallitsija, muuttumaton ja vaihtumaton.” Koska vain Isä on Jumala, Poika on Areiokselle luotu, jolloin Isän ja Pojan välillä ei ollut ontologista yhteyttä: ”Sillä hän [Poika] ei ole Isän tavoin ikuinen tai hänen kanssaan kanssaikuinen tai kanssasyntymätön, eikä hänen olemisensa ole samanlainen Isän kanssa.” Piispa Athanasioksen (n. 296–373) kirjassa ”Areiolaisia vastaan” siteerataan Areioksen pääteosta ”Vieraspidot”, josta tarkentuu Areioksen opetus Pojasta. Areios opetti, että ”Jumala ei ole aina ollut Isä, vaan oli aika, jolloin Jumala oli yksin, eikä Hän vielä ollut Isä, ja että vasta myöhemmin Hänestä tuli Isä. Poika ei ole aina ollut olemassa, sillä kuten kaikki tehtiin tyhjistä, ja kuten kaikki, mikä on tehty, on olemassa luotuna ja tekoina, niin myös Jumalan Sana tehtiin tyhjistä, ja oli aika, jolloin Häntä ei ollut olemassa. Ennen syntymistään Häntä ei ollut, vaan Hänen luomisellaan on ollut alku”.

Katkelmista käy ensiksi ilmi Areioksen keskiplatoniseen filosofiaan perustuva lähtökohta Jumalan absoluuttisesta ykseydestä, tuonpuoleisuudesta sekä hänestä kaiken olevaisen lähteenä eli prinssiippinä. Jumala on yksi, toista Jumalaa sanan var-

sinaisessa merkityksessä ei hänen rinnallaan ollut. Jos olisi ollut, se olisi tarkoittanut areiolaisen teologian mukaan sitä, että olisi ollut olemassa monia jumallaisia olentoja, kun taas Jumala oli määritelmän mukaan yksi. Areiolaisille Jumalan olemus oli tuonpuoleista, ainutlaatuista ja jakamatonta.

Johdonmukaisesti keskiplatonistisen filosofian vaatimusten mukaisesti Areios samaisti Jumalan ja Isän ja opetti, että vain Isä yksin oli syntymätön ja luomaton, eikä hänellä ollut alkua. Tästä seurasi se, että Areioksen mukaan Isä oli ollut olemassa ennen Poikaa, jolloin Pojalla oli pakko olla alku. Isä oli loogisesti tai ajatuksen tasolla ollut ennen Poikaa. Sen vuoksi Areios opetti, että Isä oli luonut Pojan tyhjistä, jolloin Pojalla oli luotuna olentona alku. Tämä tarkoitti sitä, että Poika ei luotuna olentona voinut olla Isän kanssa yhtä iankaikkinen eikä olemukseltaan jumallinen, yhtä Isän kanssa. Tässä Areios opetti radikaalia subordinationismia: Poika oli olemukseltaan alempi kuin Isä ilman mitään olemuksellista yhteyttä häneen. Näin Areios purki Isän ja Pojan välisen ontologisen yhteyden. Luotuna Poika ei kuitenkaan täysin samaistunut Areioksen ajattelussa muihin luotuihin. Areioksen mukaan Poika oli ”täydellinen luotu olento, joka ei kuitenkaan ole olento muiden

joukossa; hän on syntynyt olento, muttei kuitenkaan olento muiden syntyneiden joukossa”. Poika oli siis areiolaisen teologian mukaan arvoasteikossa muita luotuja olentoja korkeammalla, vaikka hän oli syntyneenä ja luotuna näiden kanssa samaa olemusta. Poika ei ollut Jumala eikä oikein ihminenkään, vaan eräänlainen luotujen maailmaan kuuluva puolijumala.

Pojan luotuisuuteen kuului hänen rajallisuutensa. Vain Isä oli ääretön ja tuonpuoleinen, Poikasen sijaan oli äärellinen. Isän ja Pojan välisen yhteyden näkökulmasta tämä tarkoitti sitä, että yhteys Isän ja Pojan välillä ei poikkeakaan muusta luojan ja luodun välisestä yhteydestä. Mitään reaalista yhteyttä Isän ja Pojan välillä ei ollut. Koska Jumala Isänä oli äärimmäisen tuonpuoleinen ja saavuttamaton ja koska Poika oli luotuna äärellinen olento, Poika ei voinut tuntea Isää. Areioksen mukaan ”se, jolla on alku, ei voi ymmärtää tai ottaa haltuun sitä, jolla ei ole alkua”. Isän ja Pojan välinen kuilu oli niin syvä ja leveä, että Poika tarvitsi apua Isän tuntemiseen. Poika tarvitsi Jumalan armoa, että pystyi suorittamaan hänelle annetut tehtävät. Edelleen Pojan luotuisuuteen kuului Areioksen mukaan Pojan muuttuvaisuus ja mahdollisuus tehdä syntiä. Vaikka Poika ei luonnostaan ollutkaan hyvä, hän oli sitä vapaasta tahdos-

taan. Se, että Poika *voisi olla* paha, teki hänen hyvyytensä ansiolliseksi.

Radikaalista subordinationismistaan huolimatta areiolaiset käyttivät Jeesuksesta Raamatussa esiintyviä käsitteitä, kuten Poika. He kuitenkin katsoivat niiden olevan kunnioitusta ilmaisevia metaforisia termejä, joiden tarkoitus oli alleviivata Pojan asemaa toisten luotujen joukossa. Se, että Jeesusta sanotaan Raamatussa Pojaksi, ei areiolaisten mukaan pitänyt sisällään ajatusta siitä, että Isällä ja Pojalla olisi sama olemus tai asema. Tämän näkemyksen taustalla oli areiolaisten periaate siitä, että Jumala oli olemukseltaan täysin erilainen kuin kaikki luodut olennot. Areiokselle Poika ei ollut Isän oikea Poika, vaan ottopoika. Areioksen mukaan Jeesusta ”kutsutaan Pojaksi tai Voimaksi armosta”. Poika oli ylennetty asemaansa, koska Isä oli nähnyt ennakkolta Pojan täydellisen elämän, jota tämä omasta vapaasta tahdostansa eläisi. Areiolaisten mukaan Pojan asema johtui siis Isän tahdosta, ei Pojan omasta olemuksesta. Lopputuloksena tästä Pyhä Kolmiykseys kuvattiin siten, että Jumalan kolme persoonaa olivat täysin eri olentoja, jotka eivät olleet samaa olemusta toistensa kanssa. Vain Isän katsottiin olevan ”tosi Jumala”, Poika ja Pyhä Henki olivat tätä lähinnä vertauskuvallisesti.

Siitä, mitä Areios opetti pelastuksesta, ei ole säilynyt aineistoa. Areioksen edustaman kristologian perusteella voidaan sanoa, että kieltäessään Kristuksen jumaluuden se kieltää samalla Kristuksen lunastustyön. Areioksen opetuksen vastustaja Athanasios huomauttaa, että jos Areioksen opetus Kristuksesta pitäisi paikkansa, Jumalan olisi mahdotonta pelastaa ihmiskuntaa, koska luotu ei voi pelastaa toista luotua. Areioksen kuvaama Poika sopiikin ennen kaikkea eettiseksi esikuvaksi. Kuten muidenkin varhaiskirkon aikana esiintyneiden kristologien harhojen kanssa oli ollut seurauksena, myös Areioksen opettaman kristologian suhde soteriologiaan jäi joko olemattomaksi tai erittäin ohueksi.

Areioksen opetus Jumalan sisäisestä rakenteesta on täysin ja johdonmukaisesti harmonisoitu keskiplatonilaisen kosmologian mukaiseksi ja sellaisena se poikesi sitä edeltäneistä harhoista, vaikka niissäkin kirkon trinitaarinen dogma tuhottiin. Areiolaisessa kristologiassa Kristuksesta oli tullut myyttinen hahmo, jonka kosketuspinta niin Isän kuin luomakunnan kanssa jäi epäselväksi. Areiolaisuuden opetus Pojasta muistutti ja tuli varsin lähelle Platonin filosofian ”demiurgia” eli alemmää jumaluutta, joka oli platonismin mukaan ollut mukana luomisessa muodonantajana ja joka toimi välittäjänä Jumalan

ja maailmankaikkeuden välillä.

Areioksen ajatukset saivat silti kannatusta. Ne levisivät nopeasti erityisesti hellenismistä kiinnostuneen rationalistisen älymystön keskuudessa. Suosion selittää areiolaisuuden ja kreikkalaisen filosofian synteesi. Ajatus oli aikansa filosofian valossa muodikas ja järkevä. Sen sijaan perinteinen opetus trinitaarista Jumalasta ei ollut sopinut milloinkaan antiikin ajan filosofiseen ajatteluun.

Yhteenveto

Kirkon ensivuosisatoina kohtaama vastustus opetusta Pyhää Kolmiyksestä ja Kristuksen jumalinhimillistä persoonaa vastaan käytiin siis monella eri rintamalla. Yhdellä suunnalla oli juutalaisuuden pohjalta nouseva teologiseen monoteismiin ja tietyyntypiseen messianismiin perustuva Kolmiyksestä ja Kristuksen jumaluuden kieltävä kritiikki. Tältä perustalta inkarnoitunut Messias torjuttiin ja sen sijaan opetettiin adoptionistista kristologiaa. Yleistä tältä pohjalta nousevalle kritiikille oli näkemys, että opetus Kristuksen jumaluudesta katsottiin nousevan hellenistisestä mytologiasta ja olevan luonnollinen seuraus hellenistisen kulttuurin vaikutuksesta.

Toisella suunnalla oli gnostilaisuuden synkretistinen spiritualismi, joka otti opetuksensa yhdek-

si rakennusaineeksi dokeettisen kristologian. Gnostilaisuudessa kyse oli laajemmasta kuin pelkästä kirkon Kristus-todistuksen haastamisesta. Sisäisestä moneudestaan huolimatta gnostilaisuus oli ensimmäinen systemaattinen ja kokonaisvaltainen kirkon kohtaama maailmankatsomus. Selkeästi kirkon ulkopuolelta tulevana harhana sen uhka oli selkeästi torjuttavissa.

Kolmannella suunnalla olivat hellenistisen kulttuurin ja filosofian sopeuttamisyrietykset, joita tekivät filosofisen koulutuksen saaneet teologit. Hellenistinen filosofia tarjosi keskenään erilaisia aineksia inkarnaation aiheuttaman paradoksin ratkaisemiseen. Riippuen taustafilosofian yksityiskohdista hellenistisen filosofian tarjoama ratkaisu tarjosi yhtä hyvin Kristuksen tosi jumaluuden kuin tosi ihmisyyden kieltämistä. Hellenistinen filosofia siis mahdollisti molemmat kristologiset harhat. Kirkon opetus Pyhästä Kolmiyksestä, Kristuksen samonolemukseisuudesta Isän kanssa samoin kuin Kristuksen kahdesta luonnosta eivät sopineet keskiplatoniseen viitekehukseen, minkä vuoksi opetus piti tulkita uudelleen sopeuttamalla se filosofian mukaiseksi. Johdonmukaisesti harmonisointi tehtiin areiolaisuudessa. Yhteistä kaikille hellenistisen filosofian pohjalta nousseille harhoille oli keskipla-

tonilaisuuden filosofisen mono-teismin pitäminen työskentelyn lähtökohtana, jolloin jo perusteiltaan Pyhää Kolmiykseyttä ei voitu tunnustaa.

II

Nikean kirkolliskokous ja Nikean uskontunnustus (*Symbolum Nicaenum*)

Noin vuonna 318 alkanut areiolaiskiista alkoi aluksi Areioksen ja hänen patriarkkansa Aleksanderin julkisena väittelynä Aleksandriassa. Areiosta yritettiin turhaan saada luopumaan harhastaan. Lopulta Aleksander kutsui koolle Egyptin ja Libyan piispat vuonna 320. Piispojen kokous tuomitsi Areioksen opetuksen. Päätös merkitsi Areioksen erottamista ehtoollisyhteydestä. Areios pakeni Kesareaan, missä hän sai tukea piispa Eusebios Kesarealaiselta. Myöhemmin riita alkoi levitä ja syventyä. Syntynyt kiista kuitenkin paljasti platonilaisesta filosofiasta tukea etsineen teologian lähestymistavan ongelmallisuuden. Keskiplatonilaista uskonfilosofian mukaisista ajattelua ja Uuden testamentin opetusta Jumalasta, Kristuksesta ja pelastuksesta oli mahdotonta sovittaa yhteen. Kaikki harmonisointiyritykset tekivät Raamatun opetukselle jonkinlaista vääräyttä.

Vuonna 324 koko Rooman val-

takunnan keisariksi tullut Konstantinus puuttui heti asiaan. Hän halusi poliittisesti yhtenäisen valtakuntansa olevan yhtenäinen myös uskonnollisesti. Konstantinus lähetti hovipiispansa, espanjalaisen Osius Cordobalaisen sovittelemaan Areioksen ja Aleksanderin välistä riitaa. Melko pian Osius ymmärsi, että välitysyritys ei onnistuisi. Hän liittyi itse riitaan ollen Aleksanderin puolella Areiosta vastaan.

Keisari Konstantinus ei ollut tyytyväinen, että sovitteluyritys oli jäänyt tuloksettomaksi. Hän päätti kutsua yleisen kirkolliskokouksen Ankyraan selvittämään tilannetta. Piispa Osius ja patriarkka Aleksanderin tehtäväksi jäi huolehtia, että riitaa ei sovittaisi areiolaisten ja antiareiolaisten näkemysten pakonomaisella yhteensovittamisella, vaan johdonmukaisesti sulkeamalla areiolaisuus kirkon ulkopuolelle. Pian uuden vuoden 325 jälkeen Osius järjesti Antiokiassa alueellisen kirkolliskokouksen, ikään kuin suuremman kokouksen johdannoksi ja valmisteluksi. Se hyväksyi antiareiolaisen tunnustuksen, jonka lähes kaikki osallistujat allekirjoittivat.

Konstantinus siirsi Ankyraan suunnitellun kirkolliskokouksen lähemmäksi hallinnollista keskusta Nikomediaa, Nikeaan (nykyinen Iznik Turkissa). Ensimmäiseen kirkolliskokoukseen saapui noin 300 piispaa ympäri Roo-

man valtakuntaa. Erityisesti osallistujia oli valtakunnan itäosista. Nikean kirkolliskokouksessa keskusteltiin Areioksen esiinnostamista kysymyksistä: Kristuksen jumaluudesta sekä Isän ja Pojan olemuksellisesta suhteesta. Kokouksessa areiolaiset, areiolaisuuden vastustajat ja näiden välissä olleet sovittelijat katsoivat kaikki edustavansa apostolista traditiota. Kaikille osapuolille teologian tukena oleva taustafilosofia ja käsitteistö oli yhteinen. Kuitenkin he tulkitsivat samoja Raamatun tekstejä eri tavalla, koska areiolaisten tulkinnan taustalla oli keskiplatonismi, mutta areiolaisuuden vastustajilla ei.

Erilainen Raamatun tulkintaperiaate tuli näkyville kokouksessa selvästi. Athanasioksen kuvauksen mukaan kirkolliskokouksessa esiteltiin keskustelujen pohjaksi vain Raamatun omia sanoja ja ilmauksia sisältänyt tunnustus. Vaikka se oli pyrkimykseltään antiareiolainen ja muistutti muutama kuukausi aikaisemmin Antiokiassa pidetyn alueellisen kirkolliskokouksen areiolaisuuden tuominnutta tunnustusta, areiolaiset kuitenkin ilmaisivat olevansa sen kannalla. He nimittäin havaitsivat, että kaikkia tunnustuksessa Pojasta käytettyjä sanoja ja ilmauksia voitiin käyttää myös luodusta. Tämän vuoksi kirkolliskokouksessa esiteltiin uusi uskontunnustus, jossa ei ollut samanlaisia

kaksoismerkityksiä.

Nikean uskontunnustuksen pohjana käytettiin Kesarean kas-tetunnustusta. Sitä täydennettiin keskeisissä kohdissa kirkon oikeaoppisen opetuksen ja kirkon keskinäisen yhteyden suojaamiseksi. Tämän toteuttamiseksi kirkolliskokous ei löytänyt muuta tapaa kuin ottaa yhteisestä filosofisesta käytöstä termit ”olemus” (kreik. *ousia*) ja ”samaa olemusta oleva” (kreik. *homoousios*), mutta käyttää niitä tietoisesti keskiplatonismia vastaan. Muuta tapaa ei ollut torjua areiolaisuuden keskiplatonisen filosofian muottiin puristamaa teologiaa, sillä areiolaisuudessa ei mitenkään voitu hyväksyä Isä ja Pojan välisen suhteen kuvauksista *homoousios*-sanalla. Koko Nikean uskontunnustuksen sisällön ymmärtämisen avaimeksi tulee *homoousios*, sillä se estää uskontunnustuksen lausumien tulkinnan areiolaisella tavalla. Kaikki uskontunnustuksen Kristusta koskevat määreet tulee ymmärtää *homoousios*-termin kautta, jolloin uskontunnustuksen sisäinen hermeneutiikka estää tunnustuslausumien areiolaisen tulkinnan. Vaikka hellenistinen filosofian vaikutus uskon ydinkohdissa torjuttiin sen omilla välineillä, se ei tarkoittanut opetuksen hellenisoitumista.

Nikean uskontunnustus hyväksyttiin 19.6.325. Vain kaksi piispaa kieltäytyi hyväksymästä si-

tä. Uskontunnustuksen painopisteet, jossa näkyy kirkolliskokouksen työskentely Isän ja Pojan välisen suhteen ilmaisemiseksi, on lihavoitu.

”Me uskomme yhteen Jumalaan, Isään kaikkivaltiaaseen, kaikkien näkyvien ja näkymättömien Luojaan.

Ja yhteen Herraan Jeesukseen Kristukseen, **Jumalan Poikaan**, joka on Isästä syntynyt ainosyntyinen,

se on Isän olemuksesta,

Jumala Jumalasta, valkeus valkeudesta,

tosin Jumala tosin Jumalasta,

syntynyt eikä tehty,

joka on Isän kanssa samaa olemusta,

jonka kautta kaikki ovat tehdyt, jotka ovat taivaassa ja maan päällä;

joka meidän ihmisten ja meidän pelastuksemme tähden astui alas ja tuli lihaan **ja syntyi ihmiseksi;**

kärsi ja nousi ylös kolmantena päivänä,

astui ylös taivaisiin,

on tuleva tuomitsemaan elävät ja kuolleet

Ja Pyhään Henkeen.”

Uskontunnustuksen loppuun liitettiin anateemat, joissa tuomittiin areiolaiset ja muut keskiplatoniset lausumat: ”Mutta ne, jotka sanovat: ’Oli aika, jolloin häntä ei ollut’, ja ’ennen kuin hän syntyi, häntä ei ollut’, ja et-

tä ’hänet tehtiin tyhjästä’, tai jotka sanovat että Jumalan Poika on ’toista hypostaasia eli olemusta’ tai ’muuttuva’ tai ’toisenlaiseksi tuleva’, heidät kiroaa katolinen ja apostolinen kirkko.”

Jo rakenteeltaan Nikean uskontunnustus on trinitaarinen ja heijastaa kirkon trinitaarista uskoa ja opetusta. Uskontunnustuksen trinitaarinen rakenne sinänsä ei vielä tehnyt uskontunnustuksesta areiolaisille vaikeasti hyväksyttävää. Areiolaiset itse käyttivät Kolmiykseyden toisesta ja kolmannesta persoonasta raamatullisia nimiä, vaikka eivät antaneet näille nimille raamatullista sisältöä. Kuitenkin uskontunnustuksen *homoousios*-sana tekee tunnustuksen trinitaarisesta rakenteestakin sen sisältöä tukevan ja siten torjuu areiolaisuuden lähtökohtana olleen keskiplatonisesta filosofiasta nousevan unitaarisen jumalakuvaan. Tässä valossa jo uskontunnustuksen trinitaarinen rakenne opettaa uskoa yhteen Jumalaan, joka on Isä, Poika ja Pyhän Henki. Tätä areiolaisuudessa ei voitu hyväksyä.

Nikean uskontunnustuksessa areiolaisuus tulee torjutuksi selvästi, kun toisessa eli Kristus-ta koskevassa osassa hänen täysi jumaluutensa tunnustetaan. Tämä tapahtuu siten, että Kristus kutsutaan *Jumalan Pojaksi*, joka on *Isästä syntynyt ainosyntyinen eli Isän olemuksesta*. Muotoilujen kärki on selvästi suunnattu

areiolaisuutta vastaan. Areiolaisuudessa Isän ja Pojan välille oli tehty keskiplatoniseen filosofian ennakkokäsityksiin perustuva jyrkkä ontologinen ero ja opetettu radikaalia subordinationismia. Areiolaisuudessa vain Isä on Jumala ja vain häneen voi soveltaa Jumalan määreitä, jolloin Poika on Isän alapuolella oleva luotu olento. Pojasta käytetyt Raamatusta löytyvät nimitykset, kuten Herra tai Jumalan Poika tulkittiin vain arvonimiksi. Areiolaisilla ei tuottanut vaikeuksia ainosyntyisenä tai Isästä syntyneenä, kunhan vain sillä tarkoitettiin Pojan luotuisuutta ja siitä johtuvaa alemmaa asemaa suhteessa Isään.

Nikean uskontunnustuksessa kaikenlaiset subordinationistiset tulkinnat Isän ja Pojan suhteesta torjuttiin yksiselitteisesti. Uskontunnustuksen mukaan *Jumalan Pojalla* tarkoitettiin Pojan asemaa, ei vain arvonimeä. Pojan *ainosyntyisyys* tarkoittaa, että Poika on Isän *olemuksesta (ousia)*. Koska Poika on Isän olemuksesta, hän siten jakaa täysin Isän jumaluuden. Poika ei ole luotu ja siten Isää alempi olento. Sen sijaan Poika on olemuksellisesti yhtä Isän kanssa oleva ja hänet tunteva persoona. Siten myös Kristuksesta Nikean uskontunnustuksessa käytetyt nimitykset *Herra* ja *Jumalan Poika* tarkoittavat hänen jumaluutensa tun-

nustamista.

Kun uskontunnustuksessa on käsitelmäärätely ainosyntyinen, heti sen jälkeen käytetään täsmäntäviä määreitä sen selvittämiseksi, mitä tarkoittaa, että Poika on Isän olemuksesta. Tiiviissä tekstissä opetetaan, että Poika on *Jumala Jumalasta, valkeus valkeudesta, tosin Jumala tosin Jumalasta, syntynyt eikä tehty*. Vaikka kunkin lausuman voi jo itsensä ajatella torjuvan areiolaisuuden harhat, niistä voidaan muodostaa kaksi itseään selittävää ilmaisuparia. Isän olemuksesta Poika on ”Jumala Jumalasta, valkeus valkeudesta” ja ”tosin Jumala tosin Jumalasta, syntynyt, eikä tehty”. Vanhassa ja Uudessa testamentissa käytetyn valo-kielikuvan avulla avataan Isän ja Pojan suhdetta. Aivan kuin aurin-gosta säteilevä valo on sen olemuksesta säteilevää valoa, myös Poika on Isän olemuksesta Jumala Jumalasta. Valon ja säteilyn suhde kuvaa havainnollisella tavalla Isän ja Pojan olemuksellista suhdetta. Valo ja sen säteily ovat yhtä, samaa olemusta, eivät vain samanlaisia. Samoin ovat Isä ja Poika olemuksellisesti yhtä. Athanasiuksen lausuman mukaan ”missä Isä on, siellä on Poikakin, niin kuin säteilyä on siellä, missä on valoa”. Samaa Isän ja Pojan olemuksellista suhdetta selittää myös uskontunnustuksen seuraava käsitepari ”tosin Jumala tosin Jumalasta, syntynyt, eikä teh-

ty”. Lausumassa torjutaan areiolaisuuteen sisältynyt adoptianismin muunnos, jonka mukaan Pojalla olisi alku ja hänet olisi ennen maailman luomista korotettu Pojan asemaan. Sen sijaan Nikean opetuksen mukaan Poika on *tosi Jumala tosi Jumalasta*. Pojan kutsumista tosi Jumalaksi areiolaiset eivät voineet hyväksyä, sillä heille tosi Jumala oli platonismista nousevan prinssiin mukaan vain Isä.

Viimeisenä lausumana Pojan olemuksellisuudesta Isään selitetään uskontunnustuksessa sen tunnetuimmalla lausumalla: Poika on *Isän kanssa samaa olemusta (homoousios)*. Viimeistään tässä vaiheessa uskontunnustusta areiolaisien on täytynyt tajuta, että Nikean uskontunnustus torjuu koko areiolaisuuden perustan ja sen mukaiset päätelmät. Uskontunnustuksen mukaan Poika on ainosyntyisenä Isän olemuksesta, ei samankaltainen (kreik. *homoiosios*), kuten areiolaiset ymmärsivät, vaan samaa olemusta (*homoousios*) Isän kanssa. Sanoja erottaa vain yksi kirjain, mutta niiden merkitys on täysin erilainen. Kun sa-

notaan, että Poika on *homoousios* Isän kanssa, se tarkoittaa, että Poika on Jumala. Kun yksi kirjain vaihdetaan ja sanotaan, että Poika on Isään nähden *homoiosios*, se tarkoittaa, ettei Poika ole tosi Jumala vaan Jumalan kaltainen. Nikean uskontunnustus torjuu kaiken sellaisen opetuksen, jonka mukaan Poika olisi Isää alempi ja olemuksellisesti erilainen ja jollain tavalla vähemmän jumalallinen kuin Isä. Myös Isän ja Pojan ajallinen erillisuus tulee torjutuksi. Näin ei ole mitenkään mahdollista, että joskus olisi ollut aika, jolloin Poikaa ei olisi ollut, kuten Areios oli väittänyt. Sen sijaan Nikean painokkaan opetuksen mukaan Isä ja Poika ovat aina olleet, eikä heidän välillään ole olemuksellista erillisyyttä. Poika on olemukseltaan tosi Jumala.

Nikean kirkolliskokouksessa tiedostettiin *homoousios*-sanaan liittyvät historialliset ja tulkinnalliset ongelmat. *Homoousios*-sanaa olivat aikaisemmin käyttäneet synkretistiset gnostilaiset ja persialaisen Manin sekauskonnon seuraajat eli manikealaiset¹ sekä dynaamista monarkianis-

mia edustanut Paulos Samosatalainen ja modalistista monarkianismia edustanut Sabellius. Kuitenkin Nikean uskontunnustus antaa tulkintaohjeet *homoousios*-sanalle, sillä sitä edeltävillä muotoiluilla on tehty selväksi, kuinka se olisi ymmärrettävä. Se, että Poika on samaa olemusta Isän kanssa, tarkoittaa, että Pojalla on lukumääräisesti yksi ja sama olemus kuin Isällä. Tämä rajaa sanan väärintulkinnan Nikean uskontunnustuksesta pois.

Kristuksen persoonan käsitteilyn jälkeen Nikean uskontunnustus siirtyy käsittelemään hänen tekojaan. Areiolaisuudessa Kristuksen persoona ja teot oli erotettu siten, ettei niiden välillä ollut yhteyttä. Kristus ei sopinut eettistä tai esikuvallista mallia suurempaan asemaan. Sen sijaan Nikean uskontunnustuksessa Kristuksen persoonaa ja työtä ei eroteta toisistaan. Uskontunnustus siirtää polttopisteen kohti ihmiskuntaa ja julistaa, että inkarnation motiivi oli soteriologinen: Poika ”meidän ihmisten ja meidän pelastuksemme tähden astui alas ja tuli lihaan ja syntyi ihmiseksi.” Poika, joka on samaa olemusta Isän kanssa, tulee lihaan ja syntyy ihmiseksi meidän pelastuksemme tähden. Inkarnation tuloksena on täysi ihminen, ei näennäinen tai pelkkä ihmisruumis. Juuri se paradoksi, jota Areios ja monet ennen häntä olivat yrittäneet poistaa, julistettiin

uskontunnustuksessa painokkaasti. Inkarnoitunut Poika on tosi Jumala ja tosi ihminen, sillä muuten pelastustamme ei olisi voinut tapahtua. Tosi ihmisenä ja tosi Jumalana Kristus saattoi sovittaa maailman synnin.

Nikean uskontunnustuksen lopussa olevat anateemat on suunnattu Areioksen opetusta vastaan. Ne tuomitsevat areiolaisen opetuksen, eivät Areiosta tai areiolaisia henkilöinä. Anateemoissa lausutut areiolaiset oppikappaleet oli tuomittu myös Antiokian alueellisessa kirkolliskokouksessa muutamaa kuukautta aikaisemmin. Tuomitut lausumat olivat tyypillisiä areiolaisia iskulauseita, joista monia Areios oli kirjoituksissaan toistellut. Näin kenellekään ei jäänyt epäselväksi uskontunnustuksen tarkoitus ja *homoousios*-sanan oikea tulkinta.

Areiolaisuus oli kirkon identiteettiä ja olemassaoloa uhannut akuutti kriisi, ja sen torjuminen oli Nikean kirkolliskokouksen ja uskontunnustuksen päätavoite. Sen vuoksi pääpaino uskontunnustuksessa oli Isän ja Pojan välisen suhteen selventäminen ja kirkon vanhan Kristus-tunnustuksen säilyttäminen. Uskontunnustuksessa areiolaisuus ja sen edellyttämä platonilainen filosofia teologian lähteenä oli tullut dogmaattisella tasolla torjuttuksi *homoousios*-käsitteen avulla. Vaikka *homoousios*-käsitteel-

1 Eusebios Kesarealainen kuvaa Kirkkohistoria-teoksessaan Manin (k. 277) oppia muun muassa seuraavasti: ”Väärät ja jumalattomat opinkappaleensa hän keräsi lukuisista jo kauan sitten hävinneistä jumalattomista harhaopeista, liitti ne yhteen ja toi Persiasta meidän maailmaamme kuolemaa tuottavana myrkkynä.” Alun perin manikealaisuus oli oma uskontonsa, joka oli saanut vaikutteita buddhalaisuudesta ja muista Kaukoidän uskonnoista. Länteen levittäytyessä se joutui kosketuksiin ennen kaikkea gnostilaisen ajattelun ja kristinuskon kanssa, jolloin se sai yhä enemmän synkretistisen luonteen. Manikealaisuudessa vallitsi ankara dualismi: hyvä valo ja paha pimeys olivat ikuisia ja toisiaan vastaan taistelevia voimia. Jeesuksesta Kristuksesta manikealaiset opettivat dokeettisesti. Manin katsottiin olevan Jeesuksen lupaama toinen Puolustaja.

lä selvennettiin ensisijaisesti Isän ja Pojan olemuksellista suhdetta, sen teologinen sisältö ja käyttö ei rajoittunut vain siihen. Poika, joka on samaa olemusta kuin Isä, myös *astui alas ja tuli lihaan ja syntyi ihmiseksi*. Kristus on siis yhtäaikaaisesti samaa olemusta kuin Isä ja toisaalta lihaan tullut ihminen. Tarkemmin uskontunnustuksessa ei määritellä,

millä tavalla Kristus on samanaikaisesti tosi Jumala ja tosi ihminen, mutta Nikean uskontunnustus sisältää ja edellyttää Kristuksen kaksiluonto-opin soteriologisista syistä. Nikean jälkeinen teologinen keskustelu alkoi kääntyä kohti kristologiaa, erityisesti Kristuksen jumaluuden ja ihmisyyden väliseen tematiikkaan.

JEEBUS NOUSI TAIVAASEEN RUUMIILISESTI

Tapio Puolimatka, emeritusprofessori, Jyväskylä

Puhuessaan toisesta tulemisestaan maan päälle Jeesus puhuu itsestään Ihmisen Poikana: ”Mutta kun Ihmisen Poika tulee, löytääkö hän uskoa maan päältä?” (Matt. 18:8) Puhuessaan toisesta tulemisestaan Jeesus siis käyttää itsestään ilmaisua ”Ihmisen Poika”. Näin hän ilmaisee, että hän nousi taivaaseen inhimillisessä ruumiissaan ja tulee takaisin inhimillisessä ruumiissaan.

Kun Pyhän Kolmiykseyden toinen persoona, ikuinen Jumalan Sana, tuli ihmiseksi, hän liitti itseensä ikuisesti pysyvällä tavalla todellisen ja kokonaisvaltaisen ihmisluonnon, joka sisältää ruumiin ja järjellisen sielun, kaikki ihmisluonnon ominaisuudet: ”Sana tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme. Me saimme katsella hänen kirkkauttaan, kirkkaut-

ta, jonka Isä ainoalle Pojalle antaa.” (Joh. 1:13) Vaikka Kristuksen ihmisluonto on puhdas, pyhä, ilman syntiä ja turmeltumaton, hän kärsi maanpäällisen elämänsä aikana kaikista inhimillisistä heikkouksista, jotka synnin rangaistuksena ovat tulleet ihmisluonnon osaksi, kuten useista raamatunkohdista ilmenee: ”Hän alkoi nyt tuntea kauhua ja ahdistusta.” (Mark. 14:33) ”Murhe alkoi nyt ahdistaa häntä, ja hän joutui tuskan valtaan. Hän sanoi heille: Olen tuskan vallassa, kuoleman tuskan?” (Matt. 26:37-38) ”Suuressa tuskassaan Jeesus rukoili yhä kiihkeämmin, niin että hänen hikensä vuoti maahan veripisaroiden tavoin.” (Luuk. 22:44) ”Häntä on koeteltu kaikessa samalla tavoin kuin meitäkin koetellaan; hän vain ei langennut

syntiin.” (Hepr. 4:14)

Kristus nousi kuolleista siinä samassa ihmisluonnossa, josta syntyi neitsyt Mariasta, kuten hän sanoo: ”Katsokaa minun käsiäni ja jalkojani: minä tässä olen, ei kukaan muu. Kosketakaa minua, nähkää itse. Ei aaveella ole lihaa eikä luita, niin kuin te näette minussa olevan.” (Luuk. 24:39) Kristus nousi taivaaseen ruumiissaan ja hän palaa ruumiillisesti: ”Katso, hän tulee pilvissä! Kaikki ihmiset näkevät hänet, nekin, jotka hänet lävistivät.” (Ilm. 1:7) Pelastuksemme ja kirkastumisemme varmana vakuutena Kristuksen ihmisluonto on asetettu Jumalan oikealle puolelle taivaalliselle valtaistuimelle: ”Siksi hän pystyy nyt ja aina pelastamaan ne, jotka hänen välityksellään lähestyvät Jumalaa. Hän elää iäti rukoillakseen heidän puolestaan.” (Hepr. 7:25) Jumalan Poika ei koskaan koko ikuisuuden aikana luovu omaksumastaan ihmisluonnosta, vaan hänen jumalallinen ja inhimillinen luontonsa ovat ikuisesti yhdessä persoonassa: ”Mutta me olemme taivaan kansalaisia ja taivaasta me odotamme pelastajaksi Herraa Jeesusta Kristusta. Hän muuttaa meidän ruumiimme tästä alennustilasta oman kirkastuneen ruumiinsa kaltaiseksi voimallaan, jolla hän kykenee alistamaan valtaansa kaiken.” (Fil. 3:20-21)

Kysymys Jeesuksen taivaaseen-

astumisen ruumiillisuudesta on ollut pitkän teologisen kiistan aiheena. Sen ovat kyseenalaistaneet erilaiset gnostilaisperäiset harhaopit. Markionilaiset ja manikealaiset väittivät, ettei ikuinen Sana omaksunut todellista ihmisruumista, vaan ainoastaan ruumiin kaltaisen olemuksen. Valentiniaanit myönsivät, että Jeesus omaksui ihmisruumiin, mutta väittivät, että hän toi ruumiinsa taivaasta ja että se oli muodostunut taivaallisesta aineesta, toisin kuin meidän ruumiimme. Areiolaiset väittivät, että Vapahtajan ruumis oli aineeton, niin että hän vain näytti ihmiseltä. Apollinarios Laodikealainen (310-390) väitti, että Jeesus omaksui ainoastaan ihmisruumiin, mutta ei järjellistä ihmissielua. Origenes (n. 185-254) väitti, että Kristus ei voinut tuntea inhimillistä heikkoutta kuten surua ja että hän ylösnousemuksessa omaksui ilmavan kehon ja nousi taivaaseen tässä ilmavassa kehossaan.

Martin Chemnitz torjuu nämä harhaopit: ”On väärin sulkea Kristuksen jumalallinen luonto pois lunastustyöstä. Samoin on väärin sulkea Kristuksen ihmisluonto pois lunastustyön loppuunsaattamisen jälkeen toteutuvasta Kristuksen kuninkuudesta, pappeudesta, vanhurskauttamisesta, eläväksi tekemisestä ja pelastustyöstä kuvitellen, että taivaassa Kristuksen ihmisluonto ei osallistu näihin toimintoihin. Sil-

lä Kristuksen ihmisluonto ei toimi ainoastaan omien luonnollisten voimiensa varassa, vaan Jumalihmisen inhimilliset kyvyt saavat kehittyneempiä ominaisuuksia osana Jumalihmisen persoonaa. Näin Jumalan Pojan jumalallinen luonto voi inhimillisen luontonsa välityksellä suorittaa Messiaan tehtävät seurakunnassa aina maailman täyttymykseen saakka, ei ainoastaan ansiollisuutensa perusteella vaan myös vaikutusvoimansa osalta.” (Chemnitz, 225) Aivan kuten tulleessa hehkuva rauta heijastaa tu-

len ominaisuuksia, samalla tavalla Kristuksen inhimillinen luonto ilmaisee ikuisen Jumalan Sanan ominaisuuksia ollessaan siihen yhdistyneenä Kristuksen persoonassa. Siksi Kristus pystyy Jumalihmisenä hallitsemaan koko maailmankaikkeutta, vanhurskauttamaan syntisiä, antamaan heille ikuisen elämän ja toimimaan kaikkien ihmisten tuomarina.

Tapio Puolimatka, Astui ylös taivasiin. Kristus kaikkeuden valtiana, s. 77–79. Väyläkirjat 2025.

ENNALTAMÄÄRÄÄMYS GENESIS-KOMMENTAARISSA

Martti Luther

Tohtori Luther, jonka muisto on autuas ja pyhä, ei näissä sanoissa myönnä vapaalle tahdollemme minkäänlaista voimaa valmistautua tai pyrkiä vanhurskauteen. Päinvastoin hän väittää, että ihminen sokaistuna ja vangittuna toteuttaa yksinomaan Perkeleen tahtoa ja toimii vastoin Herran Jumalan mieltä. Näin olen ei ihmisen kääntymyksessä ole omalla tahdolla mitään mahdollisuutta myötävaikuttaa. On välttämätöntä, että Jumala vetää häntä puoleensa ja että hän syntyy uudesti, Jumalasta. Muutoin ei sydämessämme ole yhtään sellaista ajatusta, joka itses-

tään kääntyisi pyhään evankeliumiin päin, ottamaan sen vastaan. Tästä kysymyksestä tohtori Luther on kirjoittanut myös teoksessa De servo arbitrio, Sidottu ratkaisuväliltä, joka on suunnattu Erasmusta vastaan; siinä asia on käsitelty hyvin ja perusteellisesti. Myöhemmin hän on maininnut Genesis-komentaarissaan (erit. 26. luvun selityksessä) toistanut ja selventänyt kantansa. Samalla hän on tarkoin ja huolellisesti esittänyt täsmällisen käsityksensä myös muuttamasta muista Erasmuksen esiin ottamista kysymyksistä, kuten de absoluta necessitate. Näihin kir-

joihin viittaamme tässäkin yhteydessä ja kehotamme tutustumaan niihin. (Yksimielisyyden ohje, s. 481–482. Tunnustuskirjat. Sley-Kirjat. Jyväskylä 1990)

Ohessa osa Lutherin selityksensä hänen Genesis-komentaarissaan, johon yllä olevassa tunnustuskirjojen kohdassa viitataan. Tämä Lutherin selitys on todella hyvä ja kannattaa lukea tarkoin!

Vielä Jumala on ankarasti kieltänyt yritykset tavoitella Jumalan olemista. Niinpä Kristus sanoo apostoleille Apostolien tekojen 1. luvussa näiden kysyessä: ”Tälläkö ajalla Jumalan valtakunta jälleen rakennetaan?”, ”Ei ole teidän asianne tietää aikoja” (Ap. t. 1:7). Salli minun olla kätkeytyä siinä, missä en ole itseäni sinulle ilmoittanut, tai olet itse syynä omaan tuhoosi. Näinhän Aadam lankesi kauhealla tavalla. Hän ryhtyi ottamaan selkoa Jumalan valtasuuruudesta ja sen kirkkauskoitui hänelle tuhoksi.

Heti alusta alkaen Jumala jo tahtoi olla tätä uteliaisuutta vastaan. Näin hän on esittänyt tahtonsa ja tarkoituksensa: Minä kyllä tuon sinulle tarkoin julki ennaltatietämykseni ja ennaltamääräämykseni, mutta en käytä siihen järjenmukaisen ja lihallisen viisauden tietä, niin kuin sinä kuvittelet. Minä teen näin: Jumalasta, joka ei ole ilmoitettu, minä muutun ilmoitetuksi ja pysyn silti samana Jumalana. Minä tulen

lihaan eli lähetän Poikani, ja hän kuolee sinun syntiesi sovituksesi ja nousee kuolleista. Tällä tavoin täytän myös halusi, niin että saat tietää, oletko ennaltamäärätty vai et. ”Katso, tämä on Poikani; kuule häntä” (Matt. 17:5). Katso häntä, kun hän makaa seimessä, äitinsä helmassa, ristillä riippumassa. Huomaa, mitä hän tekee, mitä puhuu. Siinä varmasti havaitset minut. ”Joka näkee minut”, Kristus sanoo, ”näkee myös Isän” (Joh. 14:9). Jos kuulet häntä, olet kastettu hänen nimeensä ja rakastat hänen sanaansa, silloin olet varmasti ennaltamäärätty ja autuudestasi varma. Jos taas herjaat hänen sanaansa tai halveksit sitä, olet kirottu. Koska se, joka ei usko, tulee tuomituksi.

Muut, järjen tai lihan ajatukset saat surmata, koska Jumala kiroaa ne. Pyri ainoastaan siihen, että otat omaksesi Pojan ja että sydämessäsi miellyt Poikaan, hänen syntymäänsä, ihmetekoihin ja ristiinsä. Niissä näet on elämän kirja, johon nimesi on kirjoitettuna. Siinä on ainoa ja aina saatavilla oleva lääke sitä kauheaa tautia vastaan, jonka saastuttamina ihmiset Jumalan heitä tutkiessa tahtovat kuvittelussaan astua esiin syökyksen lopulta epätoivoon tai halveksuntaan. Jos tahdot välttää epätoivon, Jumalan vihan ja herjauksen, jätä arvelusi salatusta Jumalasta ja luovu turhasta ponnistelustasi päästä näkemään Jumalan kasvoja. Muus-

JUMALAN POJAN TODELLINEN LÄSNÄOLO

J. A. O. Preus (1920–1994), pastori, professori, Yhdysvallat

Tällä kohtaa nämä kaksi osapuolta kulkevat eri suuntiin. Kryptokalvinistit väittävät, että Kristus on ehtoollisessa läsnä vain hengellisesti ja jumalallisessa luonnossaan. Luterilaiset väittävät, että molemmat luonnot ovat läsnä. Chemnitz korostaa:

”Ei myöskään ole sopusoinnussa asetussanojen kanssa, jos koetamme käsittää läsnäolon olevan ainoastaan Kristuksen ansion, voiman tai vaikuttavuuden läsnäoloa ehtoollisessa sulkien pois tai erottaen siitä hänen olemuksensa.”

Tässä kohdassa Chemnitz lausuu *status controversiae* eli mistä kiistassa on kyse:

”Nyt koko kiistassa on kysymys tästä: onko meidän pidettävä kiinni, uskottava, pitäydyttävä ja noudatettava Jumalan Pojan testamentin sanojen yksinkertaista, varsinaista ja alkuperäistä merkitystä, vai onko meidän poikettava Kristuksen testamentin sanojen yksinkertaisesta ja varsinaisesta merkityksestä, hylättävä niiden alkuperäinen merkitys ja keksittävä toinen tulkinta kielikuvien kirjakaupasta.”

Tämä ei ollut Chemnitzille pelkkä älyllisesti kiinnostava kysymys. Hän siirtyy välittömästi osoittamaan, miksi tämä kysymys on niin tärkeä, nimittäin evankeliumin tähden. Lausumassa, joka ansaitsee tulla kokonaan lainatuksi, hän sa-

noo:

”Kiistassa on varmasti mitä vakaavin ja tärkein asia, nimittäin Kristuksen testamentin sanat; oppi, joka on niin täynnä lohdutusta. Jumalan Poika, Välimiehemme ja Vapahtajamme, tahtoo testamenttinsa sanojen mukaisesti olla läsnä täällä maan päällä ristin lipun alla taistelevassa ja tässä murheen laaksossa kamppailevassa kirkossaan. Hän tahtoo olla läsnä ottamassaan luonnossa ja sen kanssa, jonka välityksellä hän on samaa olemusta meidän kanssamme, meidän sukuamme, meidän Veljemme, meidän lihaamme. Sen lihan mukaan hän ei häpeä kutsua meitä veljikseen ja siinä lihassa hän oli kiusattuna, niin että hän voi osallistua meidän kärsimyksiimme. Sen lihan mukaan Kristus on meidän päämme ja me hänen jäsenensä. Ja samoin kuin kukaan ei vihaa omaa lihaansa vaan ravitsee ja vaalii sitä, niin myös Kristus tekee kirkolleen, sillä me olemme hänen ruumiinsa jäseniä, hänen lihastaan ja hänen luistaan (Ef. 5:29).”

Chemnitzin teoksessa ei ole mitään teoreettista tai lyhytaikaista, hänen huolenaiheensa on sekä teologinen että pastoraalinen; kyseessä on itse evankeliumi.

J. A. O. Preus, *Toinen Martti*, s. 228–229. *Concordia* 2022.

LOPPUNÄKY: ELÄMÄN VEDEN VIRTA

Ilmestyskirjan 22:1–21 selitys

Raimo Koski-Homi, pastori (1937–2024)

1. Ja hän näytti minulle elämän veden virran, joka kirkkaana kuin kristalli juoksi Jumalan ja Karitsan valtaistuimesta.

Suuri loppunäky jatkuu edelleen aivan samalla tavoin kuin Hesekiel sai temppelinäkyjen jälkeen nähdä elähdyttävän vesivirran (Hes. 47). Enkeli näytti Johannekselle elämän veden virran, joka kirkkaana kuin kristalli juoksi Jumalan ja Karitsan valtaistuimesta. Hesekielin näyssä virta tuli temppelin kynnyksen alta, mutta Johannesen näyssä ei enää tarvittu temppeliä. Näin olen Johannekselle näytettiin tämän virran alkulähde iäisyydessä, kun taas Hesekiel näki sen tulevan Jumalan armon virtana Uuden liiton hengellisestä tempelistä eli Kristuksen tosi kirkosta. Armonvaltakunnan aikana tämän virran alajuoksulla armonvälineissä tämä virta elävöittää kristityt näin rakentaen heidät pyhäksi temppeliksi Herrassa (1. Piet. 2:5, Hepr. 3:6, 1. Kor. 3:16, 2. Kor. 6:16, Ef. 2:19–22). Jeesus sanoo myös, että jokainen, joka uskoo Häneen sellaisena kuin Raamattu sanoo, voi tulla toisille ihmisille elävän veden virroiksi (Joh. 7:38), ja selittää tämän johtuvan siitä elämän vedestä, jota Hän antaa meille juotavaksi ar-

monvälineissä (Joh. 4:14). Täällä ajassa nautimme uskolla elämän vettä evankeliumin ja sakramenttien välityksellä, jotka on puolestaan uskottu Kristuksen kirkon hoitoon. Taivaassa emme enää tarvitse välineitä, koska siellä autuaat näkevät Jumalan, usko on muuttunut näkemiseksi. Siellä ollaan elämän vetten lähteillä (7:17) Karitsan valtaistuimen ääressä. Kristallivirta on lähteillään sanomattoman kirkas, koska taivaassa ei minkään epäpyhän ole mahdollista sitä samentaa eikä yksikään harhaopettaja voi sekoittaa myrkkyyään evankeliumin lohdutukseen.

2. Keskellä sen katuja ja virran molemmilla puolilla oli elämän puu, joka kantoi kahdettoista hedelmät, antaen joka kuukausi hedelmänsä, ja puun lehdet ovat kansojen tervehtymiseksi.

On vaikeata hahmottaa, millaisena Johannes näki Elämän puun keskellä kultaista valtakatua ja niin, että puulle oli pääsy yhtäläisesti virran molemmilta puolilta. Yksikkö on kollektiivinen siten, että ”katu” edustaa kaupungin kaikkia katuja kultakin portilta keskustaan, ja virta oli haarautunut kaikkialle uuteen Jerusalemiin. Samoin ”puu” on sillä tavoin

kollektiivinen, että virta kulki sen kautta ja editse, ja kaikki bulevardin puut olivat sen juurista työntyviä versoja, saman puun osia. Näin asia on parhaiten ymmärrettävissä Hesekielin (Hes. 47:12) mukaisesti. Siinä on kyseessä aivan sama asia, koska Johanneskin näki puun kantavan 12 hedelmät vuodessa. Sen lehdet ovat kansojen terveydeksi. Antiikin Kreikassa *therapeia* ei tarkoittanut tervehtymistä vaan terveyttä (Luther: Gesundheit). Uuden liiton evankeliumi ravitsi ja paransi entiset pakanakansat niin, että niistä kaikista valitut pääsevät taivaaseen. Uskon kautta Herra ravitsee meitä elämän puun hedelmillä ja parantaa sen lehdillä. Taivaassa olemme itse puun ääressä ja sen hedelmät ja lehdet merkitsevät kirkkaudessa ikuista ravintoa ja täydellistä terveyttä. Kun puu kantaa 12 hedelmät, on syytä muistaa kuvakieli tässäkin, sillä taivaassa ei ole enää aikaa, joka kuluu, eikä vuosia lasketa. Toisin kuin Hesekiel ei Johannes puhu kuukausista, koska taivaassa ei ole aurinkoa eikä kuuta. Autuutta riittää loppumattomasti kaikille Jumalan kansan 12 sukukunnalle, tahtoo kuva lohduttaa. Elämän puusta Johannes ei käytä sanaa *dendron*, joka sopii tämän maailman katoaviin puihin, vaan sanaa *xylon*, jota UT käyttää säännöllisesti Kristuksen ristinpuusta (*xylon tou staurou*). Risti on Elämän puu niin täällä kuin taivaassa!

3. Eikä mitään kirousta ole enää oleva. Ja Jumalan ja Karitsan valtaistuini on siellä oleva, ja hänen palvelijansa palvelevat häntä. Mitään kirousta ei ole enää oleva. Syntiinlankeemus johti koko vanhan luomakunnan kiroukseen (1. Moos. 3:17) ja sen oli siksi kadottava. Mutta uudessa luomisessa on kaikki kirous poissa ja siksi kadotetun paratiisin tilalle on tullut uusi taivaallinen paratiisi. Vaikka Johannes ei tätä sanaa käytä, on näyn kuvaus virtojen halkomasta hedelmäpuista kasvavasta kaupungista selvä viittaus alkuparatiisiin. Sanaa ”paratiisi” (*paradeisos* = pers. *pardes* tarkoitti puutarhaa, hebr. *gan*) Jeesus käytti autuaiden sielujen olosta taivaassa (Luuk. 23:43 ja Ilm.2:7), samoin myös Paavali (2. Kor. 12:4). Kirouksen vastakohtana on ikuinen siunaus, joka ilmenee Jumalan ja Karitsan valtaistuimen sijainnista kaupungissa. ”Hänen palvelijansa palvelevat Häntä” on erittäin huolella valittu ilmaus: 1) Jumala ja Karitsa ovat yhtä, heidän valtaistuihensa on yksi ainoa, sillä Karitsa on Jumalan iankaikkinen Poika, tosi Jumala, ja pyhän Kolmiyhteyden 3 persoonaa ovat kukin koko jumalallinen olemus jakamattomasti. 2) Joka ei palvele ja kunnioita Karitsaa, ei myöskään palvele Jumalaa, sillä kuka ei Pyhän Hengen vaikutuksesta tunne Poikaa, hänellä ei ole Isääkään. 3) Kun Poika on pysyvästi tullut

tosi ihmiseksi Jeesuksessa, ei kukaan voi palvella Poikaa muuten kuin Karitsana eli uskoen Hänen ansioonsa ja kumartaen Häntä ottamassaan ihmisluonnossa. Se ei ole epäjumalanpalvelusta, sillä Kristuksen inhimillinen luonto on otettu Jumalan Pojan persoonan yhteyteen. 4) Myös enkelien on palveltava Ihmisen Poikaa, kuten Heprealaiskirje (Hepr. 1:6) sanoo. 5) Karitsan palveleminen on kolmiyhteisen Jumalan oikeaa palvelemista myös iäisytydessä.

4. ja näkevät hänen kasvonsa, ja hänen nimensä on heidän otsassansa.

Iankaikkisen autuuden olemus on juuri Jumalan näkemisessä. Tämä puolestaan tapahtuu Kristuksen kautta. Jeesus sanoo: Joka on nähnyt Minut, on nähnyt Isän. Taivaassakin me näemme Jumalan kasvot nähdessämme Karitsan kasvot. ”Kasvot” (*prosoopon*) ei ole vain ruumiinosa, vaan tarkoittaa sekä VT:n että UT:n kielenkäytössä koko henkilön olemusta, persoonallista kanssakäymistä eli kohtaamista ”kasvoista kasvoihin”. Karitsan näkeminen taivaassa merkitsee kolmiyhteisen Jumalan armollisten kasvojen näkemistä, ikuista elämää Jumalan yhteydessä. Karitsan nimi on pelastettujen otsassa, kuten aiempi näky Siionin vuorella olevista jo näytti (14:1) ja osoitti, että samalla on heidän otsassaan myös Isän nimi. Karitsa omistaa heidät ikuisesti ja he ovat silloin

Isän omia, eivät pedon seuraajia. Nimi on otsassa, sillä usko evankeliumiin on merkinnyt jokaisen ajatuksen vangitsemista kuuliaiseksi Kristukselle (2. Kor. 10:5).

5. Eikä yötä ole enää oleva, eivätkä he tarvitse lampun valoa eikä auringon valoa, sillä Herra Jumala on valaiseva heitä, ja he hallitsevat aina ja iankaikkisesti.

Kuten jo edellisessä luvussa (21:23) todettiin, ei taivaassa enää ole yötä eikä tarvita sen paremmin auringon kuin lampunkaan valoa, sillä itse Jahve Elohim valaisee autuaitten kaupungin välittömästi. Näin autuilla on pysyvä iankaikkinen valo, ”kunnian valo” (*lumen gloriae*), joka on suurempi kuin armonvälineistä loistava ”armon valo” (*lumen gratiae*), puhumattakaan ”luonnon valosta” (*lumen naturae*), josta Jeesus sanoo järkeämme tarkoittaen: Jos se valo, joka sinussa on, on pimeyttä, kuinka suurta sitten onkaan pimeys? Kun autuaat jakeen loppuosan mukaisesti saavat myös Jumalalta kukin henkilökohtaisen kirkkauden valon, jolla he ymmärtävät kaiken, mikä ajassa jäi käsittämättömäksi, on heillä aivan toisenlainen viisaus ja syvällisempi ymmärtämys kuin täällä. He osallistuvat tämän valaistuksen voimasta myös Jumalan iankaikkiseen hallintaan koko uuden luomakunnan yli. He eivät hallitse vain armonvaltakunnan ”tuhatta vuotta”, vaan

kuninkaallisten pappien hallinta jatkuu kirkkaudessa aina ja iankaikkisesti, loputtomasti.

NÄKYJEN PÄÄTÖS (22:6–21)

Näkyjen päätösepisodi (22:6–17)

6. Ja hän sanoi minulle: ”Nämä sanat ovat vakaat ja todet, ja Herra, profeettain henkien Jumala, on lähettänyt enkelinsä näyttämään palvelijoilleen, mitä pian tapahtuman pitää. 7. Ja katso, minä tulen pian. Autuas se, joka ottaa tämän kirjan ennustuksen sanoista vaarin!”

Nyt puhuu Karitsa valtaistuimelta vahvistaen kaiken sen, mitä edellä on sanottu. Enkeli on lähetetty näyttämään Johannekselle ja hänen kirjoittamansa kirjan välityksellä kaikille palvelijoilleen, mitä pian tulee tapahtumaan. Samaa painotti Ilmestyskirjan ensimmäinen jae ja siinä todettiin Johanneksen näkemien kuvien olevan alunperin ilmestys, jonka Jumala oli näyttänyt Jeesukselle. Siksi Kristus itse lausuu niihin päätössanat, joista Johannes on ottanut kirjan alkusanat. Kristuksen puhe tuli kuitenkin selittäjäenkelin välityksellä, mikä tekee ymmärrettäväksi Johanneksen hämmennyksen (jae 8). Kristus lupaa tulevansa pian. Autuas se, joka ottaa varteen tämän kirjan ennustuksen sanat, sillä niiden rohkaisema kristitty

valmistautuu Kristuksen paluun hetkeen ja ajan lopun tuloon antamatta minkään historiassa ilmenevän merkin pelottaa itseään tai eksyttää pois evankeliumista. Kristus saattoi puhua koko Ilmestyskirjasta, koska Johannes oli kirjoittanut kaiken aikaa muistiin sekä Jeesuksen sanelemat kirjeet että ihmeelliset näyt tuoreeltaan niin, että koko kirja oli Kristuksen antama ja Pyhän Hengen suunnittelema. Se on Kolmiyhteisen Jumalan omaa sanaa alusta loppuun. Ellei se sitä olisi, sen täytyisi olla mielipuolen hourailua, sillä kolmatta mahdollisuutta ei ole. Kun kolmiyhteinen Jumala on profeettain henkien Jumala, on Hänen lähettämässä enkelinkin näyttämä ja puhuma Jumalan sanaa, joten Johannes profeettana oli Jumalan Sanan välittäjä ja hänen inhimillinen henkensä sai vastaanottaa sellaista, mikä on Jumalan Hengen antamaa. Siksi tämä ilmoitus tuli vastaanottaa uskossa.

8. Ja minä, Johannes, olen se, joka tämän kuulin ja näin. Ja kun olin sen kuullut ja nähnyt, minä lankesin maahan kumartuakseni sen enkelin jalkojen eteen, joka tämän minulle näytti. 9. Ja hän sanoi minulle: ”Varo, ettet sitä tee; minä olen sinun ja sinun veljiesi, profeettain, kanssapalvelija, ja niiden, jotka ottavat tämän kirjan sanoista vaarin; kumartaen ru-

koile Jumalaa.”

Johannes todistaa nähneensä kaiken tämän ja kuulleen Kristuksen sanat. Nyt hän oli jälleen niin valtaviin näkyjen typeryyttämiä ja sekaannuksessa enkelin kautta puhutun Kristuksen sanan takia, että hän vaipui maahan ja oli vähällä kumartaa tuota selittäjäenkeliä, joka oli näyttänyt kaiken, aivan kuten oli vähällä käydä jo kuudennen näyn lopulla (19:10). Taas enkeli varoittaa Johannesta, että vain Jumalaa tulee kumartaen rukouksella, kun taas enkelit ovat vain luotuja profeettain kanssapalvelijoita, eivät palvonnan kohteita. Huomaamme Johanneksen taas olevan Patmoksessa maan päällä. Taivaallinen näky ympäriltä on poissa.

10. Ja hän sanoi minulle: ”Älä lukitse tämän kirjan profetian sanoja; sillä aika on lähellä.”

Kristus, joka alussa ilmestyi Johannekselle, on kuitenkin yhä läsnä ja puhuu hänelle edelleen suorasanaisesti. Tämän profeettallisen kirjan sanoja ei saa lukita, koska aika on lähellä, toisin sanoen sen ennustukset olivat alkaneet välittömästi käydä toteen alkukirkon historiassa ja täyttyivät sen loppuun asti. Kristittyjen piti saada tietää edes kuvailmaisujen avulla, mitä oleellisesti kirkon vaiheisiin vaikuttavaa oli odotettavissa. ”Lukitseminen” (*sfragidzomai*) on alkukielen mukaan sinetillä sulkemista, ku-

ten toisessa näyssä (5:1), eli sisälön salaamista niiltä, jotka yrittivät sitä lukea. Kun Daniel sai yksityiskohtaisen ilmoituksen tulevasta tapahtumasta (Dan. 8:26 ja luvut 10–12), piti hänen lukita ja sinetöidä ne sanat lopun aikaan asti (Dan. 12:9) niin, että vasta Messiaan tultua, jolloin VT:n kielenkäytön mukaan alkoi Uuden liiton myötä lopun aika, nämä näyt voitiin ymmärtää täyttymyksensä valossa. Koko kirja tuli täten salaperäiseksi ja sinetöidyksi (Dan. 12:4). Sitä kyllä voitiin lukea ja vuosisatojen kuluessa ymmärrys lisääntyi, kun tapahtumat kävivät toteen, mutta vasta Uuden liiton valossa ymmärrämme nyt Danielin kirjan ennustusten sisällön. Ilmestyskirjaa ei saanut näin sinetöidä, vaan sen sanat olivat avoimia Uuden liiton kaikille uskoville.

11. ”Vääryyden tekijä tehkään edelleen vääryyttä, ja joka on saastainen, saastukoon edelleen, ja joka on vanhurskas, tehkään edelleen vanhurskautta, ja joka on pyhä, pyhittyköön edelleen.”

Vapahtaja tiesi kyllä, etteivät edes kaikki kristitytkään ottaisi kirjan sanoja niin todeksi kuin kuuluisi, epäuskoisista edes puhumattakaan. Siksi tästä lähtien se, joka ei ota sanaa vastaan, kantakoon itse vastuun. ”Vääryyden tekijä tehkään edelleen vääryyttä” ei siis tarkoita yleistä lupakir-

jaa synnin harjoittamiseen eikä liioin sitä, että Jumala pakottaisi ihmisen edelleen elämään synnissä ilman parannuksen mahdollisuutta. Se puhuu niistä, jotka ilmoitussanan kuulevat, mutta eivät noudata sitä. Sama koskee saastaisia, jotka kelvottomasti työntävät Sanan luotaan ja näin saastuvat entistäkin enemmän. Sitä vastoin vanhurskas on se, joka uskoo Jumalan ilmoituksen. Hänessä uskonvanhurskaus saa aikaan elämänvanhurskauden enenemistä ja se saa ilmauksensa vanhurskaissa teoissa. Joka on pyhä eli Jumalalle erotettu, pyhitetty uskon kautta Kristukseen siten, että hänen synnintuntonsa ja armon tuntonsa syvenevät, mitä enemmän hän on omaksunut Jumalan Sanan opetuksen. Se pätee tietysti koko Raamatun ilmoitukseen eikä pelkästään tähän yhteen kirjaan.

12. ”Katso, minä tulen pian, ja minun palkkani on minun kanssani, antaakseni kullekin hänen tekojensa mukaan.”

Jeesus toistaa tässä: ”Minä tulen pian!” Meistä voi 2 000 vuotta tuntua pitkältä, mutta iäisyysdessä se on vain hetki. Jatko on kiintoisassa yhteydessä Jesajan (Jes. 62:11) ennustukseen. Siinä on messiaaninen lupaus: ”pelastus” (*jeshu'a*) on henkilö, jonka työn ansio käy Hänen edellään (UT:n evankeliumin lahjoittama Kristuksen toimittama sovitus)

ja jonka palkka on Hänen mukanaan. Tämän Jeesus selittää tässä merkitsevän palkanmaksua kullekin tekojensa mukaan: omilleen Hän antaa iankaikkisen armopalkan taivaassa, kun taas epäuskoiset saavat iankaikkisen rangaistuksen.

13. ”Minä olen A ja O, ensimmäinen ja viimeinen, alku ja loppu.”

Jeesus vahvistaa tämän iankaikkiseen jumaluuteensa vedoten aivan kuten Ilmestyskirjan alussa (1:8). Kreikkalaisen kirjaimiston Alfa ja Omega ovat ensimmäinen ja viimeinen, alku ja loppu. Hän on itse Kaikkivaltias, Hän on tosi Jumala, kaiken alkaja ja päättäj.

14. ”Autuaat ne, jotka pesevät vaatteensa, että heillä olisi valta syödä elämän puusta ja he pääsisivät porteista sisälle kaupunkiin!”

Jeesus ylistää autuaaksi niitä, jotka pesevät vaatteensa. Taivaassa olevan vanhimman vastaus omaan kysymykseensä (7:14) osoittaa, että se tapahtuu Karitsan verellä eli uskossa Kristuksen toimittamaan sovitukseen. Sen kautta on tapahtunut anteeksiantamus, jonka uskoessamme olemme saaneet saastaisten oman vanhurskauden ryysyjemme tilalle pyhien liinavaatteen (19:8). Kun pääsemme Karitsan häihin, saamme kirkkaudessa täysivaltaisesti syödä Elämän puusta, jonka lankeemus kerran ihmisil-

tä riisti, ja päästä sisälle porteista kaupunkiin.

15. ”Ulkopuolella ovat koirat ja velhot ja huorintekijät ja murhaajat ja epäjumalanpalvelijat ja kaikki, jotka valhetta rakastavat ja tekevät.”

Toisaalta Vapahtaja muistuttaa jo aiemmin jumalattomien kauhistavasta kohtalosta (21:8). Taivaan ulkopuolella, uuden universumin kaikkien ulottuvuuksien toisella puolella, ”hyperavaruudessa” on vain hirmuinen kadotus, tulijärvi, jonne kaikki saastaiset, noitat, huorintekijät, murhaajat ja valehtelijat joutuvat, elleivät armonajassa tee parannusta. Yhteys osoittaa, että ”koirat” ei tässä tarkoita piskejä (Ilmestyskirja ei ole niille kirjoitettu), vaan saastaisia ihmisiä, jotka tahallaan rypivät synnissä. Itämailla koiria pidettiin saastaisina eläiminä, koska ne söivät jätteitä tunkioilta viihtyen lian ja syöpäläisten keskellä. Pietarikin vertaa luopioita koiriin ja sikoihin (2. Piet. 2:22). Arabien mielestä kaikki vääräuskoiset ovat koiria. Tässä ei siis oteta lainkaan kantaa siihen, onko uudessa luomakunnassa vielä *Canis familiaris* -lajiin kuuluvia koiraeläimiä. Jos on, niin ei ainakaan nykyisen kaltaisina. Luomakunta on pääsevä turmeluksen orjuudesta, mutta Jumala ei ole ilmoittanut meille lähemmin, miten kasvi- ja eläinkunnan keran käy.

16. ”Minä, Jeesus, lähetin enkelini todistamaan näitä teille seurakunnissa. Minä olen Daavidin juurivesa ja hänen suvustansa, se kirkas kointähti.”

Jeesus vahvistaa henkilökohtaisesti ihmisluontonsakin puolesta lähettäneensä enkelin todistamaan näitä seurakunnissa. Ne 7 seurakuntaa saivat tämän todistuksen Johanneksen kirjoittamassa kirjassa, joten kirjoitettu sana on aivan yhtä voimallista Kristuksen sanaa kuin puhuttu tai merkein ilmaistu. Koska jae 6 sanoo enkelin lähettämisen kolmiyhteisen Jumalan työksi, Jeesus on tosi Jumala, ja koska Hän puhuu ihmisluontonsa puolesta ja henkilönimeään käyttäen, on Hän myös ihmisluontonsa puolesta lähettänyt tämän enkelin. Inkarnaation jälkeen Kristus toimii aina molempien luontojensa puolesta (*genus apotelesmaticum*), niin tässäkin. Sen vakuudeksi Jeesus sanoo olevansa Daavidin juurivesa (Jes. 11:1) ja hänen suvustansa, mikä on nimenomaan ihmisluontoon kuuluva ominaisuus, ja samalla se kirkas kointähti, joka jo Jesajan (Jes. 9:1) mukaan alennustilassakin oli Galilean ja pakanain valkeus, ja joka koittaa kointähtenä korotuksen tilassa tullessaan takaisin kirkkaudessa (2. Piet. 1:19 – ”sydämissänne” on seuraavaan jakeeseen kuuluva!).

17. ”Ja Henki ja morsian sanovat: ’Tule!’ Ja joka kuulee, sanokoon; ’Tule!’ Ja joka janoaa, tulkoon, ja joka tahtoo, ottakoon elämän vettä lahjaksi.”

Jeesuksen todistuksen päätöksenä on juhlava viittaus Pyhän Hengen vaikuttamaan *Una Sanctan* morsiusseurakunnan odotukseen ja rukoukseen: ”Tule!” – nimittäin Jeesus takaisin. Jokainen, joka kuulee Hengen todistuksen evankeliumissa, yhtyköön tähän rukoukseen ja liittyköön näin *Una Sanctan* riveihin. Joka janoaa (eli on synnin hädässä), juokoon evankeliumin elämänvettä eli uskookoon syntiensä anteeksi-antamuksen Jeesuksen veressä, ja joka tahtoo (eli on jo tullut kääntymykseen), ottakoon tätä elämän vettä lahjaksi, sillä armo myös ylläpitää uskoa.

Kirjan päätössanat (22:18–21)

18. ”Minä todistan jokaiselle, joka tämän kirjan profetian sanat kuulee: Jos joku panee niihin jotakin lisää, niin Jumala on paneva hänen päällensä ne vitsaukset, jotka ovat kirjoitetut tähän kirjaan; 19. ja jos joku ottaa pois jotakin tämän profetian kirjan sanoista, niin Jumala on ottava pois sen osan, mikä hänellä on elämän puuhun ja pyhään kaupunkiin, joista tässä kirjassa on kirjoitettu.”

Johannes liittää kirjan loppuun

samanlaisen varoituksen kuin Mooses oli liittänyt Tooraan (5. Moos. 4:2, 12:32) ja jonka Jumala on säätänyt kaikkeen sanaan Aagurin kautta Sananlaskuissa (San. 30:5–6). Ei saa lisätä Hänen sanoihinsa mitään, ts. ei saa vesittää kirjan sanomaa, selvää tekstiä vastaan sotivilla ihmisopeilla, eikä saa ottaa niistä mitään pois niin, että jokin oleellinen uskonkohta pimittyy lukijoilta. Johannes ei tarkoita siis pelkkää tekstin muuttumattomana pitämistä, kuten kohta tavallisesti esitetään – siinä tapauksessahan alkukirkko olisi kovin huonosti kohdellut Ilmestyskirjaa, koska sen teksti on heikosti ja huolimattomasti kopioitu ja hankalasti säilynyt. Ei ole puhe vain tekstin mekaanisesta muuttumattomuudesta, vaan siitä, ettei sisälöstä oteta pois mitään siinä olevaa uskonkohtaa eikä lisätä siihen muun Raamatun kanssa ristiriidassa olevia ihmisoppeja, kuten on tapahtunut kiihkohenkissä lahkoissa, vaikka ne väittävätkin säilyttäneensä tekstin kirjaimen. Koska Ilmestyskirja on Raamatun viimeinen ilmoitus eikä sen jälkeen Jumala ole antanut enää yhtään inspiroitua kirjoitusta, on tämä Johanneksen varoitus koko Raamattua koskeva. Se, joka tarvelee Raamatun opin taikka tulkitsee sitä inhimillisillä päähänpistoilla, saa kekeä niitä vitsauksia, joita Ilmestyskirjan näyissä on niin monia,

ja se, joka hylkää Jumalan ilmoitettaman selvän totuuden tai kiertää sen ihmisviisaudella, lankeaa silloin epäuskoon ja menettää osallisuuden elämän puuhun ja pyhään kaupunkiin, ts. jää pois taivaan ilosta epäuskon takia.

Siksi on Jumalan Sanan opettaminen ja selittäminen aina kuolemanvakava asia, varsinkin jos se tapahtuu julkisesti seurakunnan keskellä. Siksi Jaakob varoittaa (Jaak. 3:1) kovin monien ryhtymisestä löyhän perustein julkisesti opettamaan, koska siitä seuraa sitäkin kovempi tuomio. Yhtä vähän kuin ruumiin lääkärin pätevyyteen riittää, että on lukaisut läpi pari lääkärikirjaa ja osaa parantaa flunssan yrttiteellä, yhtä vähän ja vieläkin vähemmän voi kukaan ruveta kuolemattomia sieluja hoitamaan lain ja evankeliumin sekoituksella tai mielikuvituksen tuotteilla tai vaikkapa vain ”saarnataudin” vuoksi, kun on niin hauskaa kuulla omaa ääntään. Jos Johanneksen varoitusta olisi kuultu ja huolella pysytty sekä tekstissä että sen oppisisällössä, ei uskonpuhdistuksen kirkko olisi hajonnut ja pirstoutunut eikä hengellisten puoskarien paljous pääsisi nykyisellä tavalla kiertämään maita ja mantuja. ”*Vestigia terrent*” (jäljet pelottavat).

20. ”Hän, joka näitä todistaa, sanoo: ’Totisesti, minä tulen pian.’ Aamen, tule, Herra Jeesus!”

Johannes kertoo vielä sen Jeesuksen todistuksen, jonka Hän lausui jakeessa 12: ”Minä tulen pian”, vahvistaen sen sanalla ”totisesti”. Tähän Jeesuksen todistukseen uskova sielu lausuu Johanneksen tavoin ”aamen” (totisesti), ja ruokoilee koko *Una Sanctan* tavoin: Tule! Tule, Herra Jeesus! Tule päästämään seurakuntasi ristin ja ahdingon alta perille kirkkauden valtakuntaan! Kun marttyyrikirkko rukoi: Kristus tulokoon ja maailma tuhoutukoon! – oli seurauksena, että pakanat leimasivat kristityt ihmiskunnan vihollisiksi ja vainosivat heitä sellaisina. Kun lopun ajan tosi kirkko ahdingon alla huokaa samaa, jumalaton maailma leimaa kristityt ”edistyksen jarruiksi” tai (lihallisen) ”vapauden” vihollisiksi ja on erittäin valmis heittämään kristityt ”leijonien eteen”. Onneksi Saatana saa riehua vain vähän aikaa. Sitten tulee Herra Jeesus ja pian!

21. ”Herran Jeesuksen armo olkoon kaikkien kanssa. Aamen.” Raamatun viimeinen jae on apostolien vakituinen lopputervehdys ja samalla heidän julistuksensa summa ja ydin. Armon evankeliumi, jota Kristuksen kirkko vapaana lahjana julistaa kaikille, on koko apostolisen opin keskus. Se ei ole myöskään vain Ilmestyskirjan keskus, vaan koko Raamatun keskus ja tarkoitus. Kukaan, suurinkaan syntinen, ei saa evankeliumin puutteessa jäädä Her-

ran Jeesuksen Kristuksen (Messiaan) armoa vaille. Missä armo pimitetään, hämärretään tai pannaan kortille ehtojen ja vaatimusten taakse, siellä Raamatusta tulee pelkkä lakikirja, jonka kirjaimellisella noudattamisella luullaan saavutettavan iankaikkinen autuus. Sen sijaan uskonpuhdistuksen kirkko opettaa armoa kaiken uskon alkuna, keskuksena ja pääasiana, ja niin se näkee Raamatun ensisijaisesti evankeliumikirjana. Sen ilosanomaa on kuulutettava riemulla maan ääriin jokaiselle ihmisen nimeä kantavalle, jotta Jumalan yleinen armo tahto toteutuisi niin monen koh-

dalla kuin mahdollista ja Herran Jeesuksen Kristuksen armo saisi kaiken kunnian ja kiitoksen. Siksi uskonpuhdistuksen kirkko tuntee olevansa vanhan kirkon elimellinen jatko ja osaa arvostaa myös Ilmestyskirjaa marttyyrikirkon sille jättämänä kalliina perintönä tuomiopäivään asti. Aamen, tule pian, Herra Jeesus Kristus!

SOLI DEO GLORIA

Raimo Koski-Homi, Johanneksen ilmestys, s. 172–189. Suomen vapaa evankelisluterilainen seurakuntaliitto. Helsinki 2011.

JEESUKSEN KASTE

Simo Kiviranta, TL (1936–2004)

Armo Teille ja Rauha Jumalalta meidän Isältämme ja Herraltamme Jeesukselta Kristukselta.

Meillä on tänään lähin sunnuntai Uudenvuodenpäivästä. Laajalti läntisessä kristikunnassa vietetään tänään Kristuksen kasteen muistopäivää. Itäisessä kristikunnassa Jeesuksen kaste on Loppiaisen eli Epifania-juhlan aiheena. Evankelimi kertoo, kuinka Johannes Kastaja kastaa Jeesuksen Jordanilla. Tässä tapahtumassa on Kristukseen uskovien kirkko kaikkina aikoina nähnyt Pyhän Kolminaisuuden

esiin tulemisen. Siinä Jumalan Ainosyntyinen Poika laskeutuu Jordanin veteen, Isän ääni julistaa evankeliumia avautuneesta taivaasta ja Jumalan Hengen lempeä kyyhkynen kuuntelee ja alkaa Jeesuksen välityksellä viädä evankeliumia kaikkien maailmaan. Varhaisen kristikunnan opettaja Epifanios Salamislainen sanookin: ”Jos et usko, että Yhdessä Jumaluudessa on kolme persoonaa, Isä ja Poika ja Henki, niin mene Jordanin virran partaalle, niin siinä saat sen nähdä.” Käykäämme nyt mekin tässä Jordanin virran partaalle ja pyytää-

käämme rukoushuokauksessa, että meille avattaisiin evankeliumi Jeesuksen kasteesta.

Jeesus Kristus Jumalan Poika, maailman Vapahtaja, armahda minua syntistä. Lupaussanan mukaan Sinä kastat Pyhällä Hengellä ja tulella. Sen tähden me pyydämme: Sä Henkes tulikasteella Myös meitä itse kasta. Uusien kielten lahjoilla ja armollas varusta. Sanasi ovi aukaise. Ja anna sanan saarnalle. Taas uusi Hengen voima. Lupasit täältä lähteissäsi Lähettää Pyhän Hengen, mi ulos käypi Isästä. Tuo todistuksen meille, Sinusta, uskon virittää. Ja Herran tulen sytyttää Sanaasi luottajissa. Aamen.

Päivän evankeliumissa on erikoinen yksityiskohta. Se vaikuttaa suorastaan häiritsevältä, mutta siinä on tämän evankeliumin kohdan avain. Johannes Kastaja kiellettyy kastamasta Jeesusta. Eikä se ole mikään pieni kohteliaisuus, jotakin hienostelevaa alkukurssailua, vaan Raamatussa on tällä kohtaa lujan, sitkeän yrittämisen sana: Ei mitenkään käy päinsä, että Sinä tulet minun kastettavakseni. Jos tässä nyt joku kasteetaan, niin sitten Sinä kastat minut. Moni on Raamattunsa äärellä tätä ihmetellyt. Niinpä Luther Kirkkopostillassa pohtii, puhuuko Matteus tässä ristiin Johanneksen evankeliumin kanssa, kun siellä Johannes Kastaja sanoo: ”**Minä en häntä tuntenut, mutta joka mi-**

nun lähetti vedellä kastamaan, se sanoi minulle: Jonka päälle sinä näet Hengen tulevan alas ja seishtuvan hänen päällensä, hän on se, joka kastaa Pyhällä Hengellä.” (Joh. 1:33). Onko nyt niin, että Matteuksen mukaan Johannes Kastaja jo tunsu Jeesuksen ja pani niin jyrkästi tämän kastamista vastaan? Tähän voimme UT:n pohjalta vastata: Kyllä Johannes Kastaja sekä Matteuksen evankeliumin että Johanneksen evankeliumin mukaan tunsu jotakin Jeesuksesta, mutta ei hän vielä tuntenut Kristuksen salaisuutta. Jeesuksen kasteessa Jordanilla, kun Johannes näin vastahakoisesti ja häkeltyneenä taipui ja kastoi Jeesuksen, silloin tapahtui jotakin valtavaa. Ja nyt Rakas Seurakunta, veljet ja sisaret täällä Huittisten kirkossa pysytään nyt mekin tässä Johannes Kastajan vierellä Jordanilla eli Raamatun omissa sanoissa. Meille jokaiselle on äärettömän tärkeätä koko sydämellämme tajuta, mitä oli se jokin, minkä Johannes Kastaja tiesi ennen Jeesuksen kastetta ja mitä hän näki ja kuuli sillä hetkellä, kun Jeesus nousi Jordanin vedestä.

Me saamme viitteen heti niistä ensimmäisistä Raamatun sanoista, jolla Matteus alkaa kertomuksen Jeesuksen kasteesta. Sanatarasti käännettyinä ne ovat kuin pasuunan soitto ennen suurta tapahtumaa: ”**SILLOIN TULEE JEESUS.**” Silloin tulee Jeesus.

Hän tulee Galileasta Jordanille. Me kysymme: milloin, missä tilanteessa hän tulee. Evankeliumi vastaa meille mahdollisimman selvästi. Johannes Kastajan herätysliike Juudean autiomaassa oli tullut taitekohtaan. Koko maakunta oli ollut liikkeellä. Kansaa Juudeasta ja Jerusalemissa tulvaili häntä kuulemaan. Mutta eivät ne olleet pelkkiä massakokouksia. Matteus kertoo: **”He kastettiin Jordanissa ja tunnustivat heidän syntinsä.”** Sen ajan maailmassa, myös juutalaisuuden liepeillä oli paljon uskonnollisia menoja, joissa vihmottiin, kastettiin ja jaettiin puhdistuspesuja. Johanneksen kaste oli jotakin muuta. Se oli parannuksen kaste. Sille ei tultu mykkinä kuin taikamenoja saamaan. Siinä selvitettiin välejä Pyhän Jumalan kanssa ja valmistauduttiin ottamaan vastaa Jumalan valtakuntaa. Jeesus itse todistaa myöhemmin Matteuksen evankeliumissa, että Johanneksen kaste oli taivaasta: **”Johannes tuli teidän tykönne vanhurskauden tietä.”** (Matt. 21:32). Mutta sitten tuli taitekohta. Johanneksen kasteelle tuli niitä, joille hän joutui panemaan esteen. Tuli uskonnollisia johtajia, Jerusalemin papistoa, fariseuksia ja saddukealaisia. Ja heille Johannes pani stopin ja julisti kovan tuomion: **”Te kyykäärmeitten sikiöt, kuka teitä neuvoi pakenemaan tulevaista vihaa.”** Kuinka siinä näin kävi? Jeesus

selittää tämän myöhemmin Matt. 21:ssä puhuessaan fariseuksille ja saddukeuksille: **”Johannes tuli teidän tykönne vanhurskauden tiessä ja ette häntä uskooneet. Publikaanit ja portot uskoivat häneen. Mutta te, jotka sen näitte, ette sittenkään parannusta tehneet..”** Nämä eivät tulleet parannuksen tekijän paikalle, syntejä tunnustamaan ja anteeksi saamaan. He liittyivät Johanneksen herätysliikkeeseen, mutta tulivat hallitsemaan, ohjailemaan, sanalla sanottuna vesittämään.

Rakkaat ystävät, kuinka järkyttävän monta kertaa tämä on tapahtunut kristikunnan historian uudistus- ja herätysliikkeissä. Monet mahtimiehet ja papit ovat kyllä tulleet mukaan sinne, missä kansaa liikkuu. Lähestytään kyllä taitavasti ja niin maltillisesti, mutta omakohtaisesti parannuksesta ja uskosta ei puhuttakaan. Tullaan enemmän ohjailemaan kuin Jumalan sanan ohjattaviksi. Suoraan sanottuna ei tulla heräämään ja herättämään, vaan vaimentamaan ja sammuttamaan. Johannes Kastaja oli tässä suoran tien kulkija: **”Älkää ajatelko sanoa itsellenne: Abraham on meidän isämme. Minä sanon teille: Jumala voi näistä kivistä Abrahamille lapset herättää.”** Ihmeellinen oli Johannes Kastajan autiomaaherätys: Monet, jotka olivat paljon saaneet, mutta eivät tilaansa

nähneet, paatuivat koviksi kuin erämaan kivet. Mutta myös monet, jotka olivat synneissään nukuneet kuin kivi, heräsivät. Heistä tuli lapsia tulevaan Jumalan valtakuntaan. Mutta tätä parannuksen kastetta pidemmälle Johannes Kastaja ei mennyt. Hän tiesi, että hänen tehtävänsä oli rajattu: **”Minä kastan teitä vedellä parannukseen, mutta se, joka minun jälkeeni tulee, on väkevempi minua, jonka kenkiä minä en ole kelvollinen kantamaan, hän kastaa teitä Pyhälällä Hengellä ja tulella.”** Johannes Kastaja julisti, että kaikki ihmiset ovat Jumalan tuomion alla. Kun tämä suurempi tulee, hän on pitävä suuren erottelun, todellisen suuren puinti- ja rihipäivän. Hänellä on viskin kädessään ja hän perkaa riimensä ja kokoonisut aittaansa, mutta ruumenet polttaa hän sammumattomalla tulella.”

Silloin tulee Jeesus Galileasta ja pyytää jotakin, joka saa Johanneksen hämmästyttämään ja kieläytymään. Hän tuntee, että tämä henkilö on häntä väkevempi ja suurempi. Hän tietää, että hän on ehyesti antautunut Jumalalle toisin kuin kaikki muut ihmiset. Vielä senkin hän tulee tietämään, ettei tämä henkilö, mies Galileasta lainkaan peruuttanut Johanneksen julistusta tulevasta suuresta erottelusta. Jeesuksenkin mukaan kaikki ihmiset, jokainen meistä on Jumalan tulevan tuo-

mion alla. On kauheata itsepe-
tosta pitää Johannes Kastajan julistusta jollakin tavoin lakihenkisenä, jota meidän ihmisten ei pitäisi omassatunnossamme kuulla ja noteerata. Kaiken tämän Johannes Kastaja tietää. Mutta sitä hän ei ymmärrä kuinka tämä ehyt ja puhdas Jumalan ihminen asettuu syntisten jonoon, parannuksen tekijän paikalle.

Ei kyllä hän on nyt tullut väärään paikkaan. Ei, ei ikinä. Minun tulee saada Sinulta kaste. Johannes Kastajan vastauksessa on tuota samaa lujaa estämistä kuin myöhemmin Pietarilla: **”Ei sinun ikinä pidä pesemän minun jalkojani.”** Jeesuksen persoona on vallannut hänet täysin. Hän tajusi kenen edelläkävijä hän oli ollut. Mutta sitä hän ei vielä ymmärtänyt, kuinka tämä tuon suuren jumalallisen tehtävänsä toteuttaisi.

Jumalan Pojan alentuminen

Tämän päivän turisti Jeesuksen kotimaassa saa huomata, että Betlehemissä sijaitsevan Jeesuksen syntymäkirkon ovea on joskus menneinä vuosisatoina alennettu. Se on niin matala, että tulija joutuu kumartumaan alas päästäkseen sisään. Kerrotaan, että näin on tapahtunut siksi, ettei kukaan tunkeilija olisi voinut karauttaa pystypäin ratsulla siitä sisään. Kristillinen seurakunta. Tämän päivän evankeliumis-

sa Jeesus kulkee tällaisesta portista. Jumalan Poika alentuu syntisen ja tuomionalaisen ihmisen paikalle, parannuksen tekijän paikalle, vaikka hänen ei tarvitse

tehdä mitään parannusta.

Ote Kirsti Kivirannan, Simon puolison jakamasta saarnasta Huittisissa.

PYHÄN KASTEEMME MUISTAMINEN

Ilpo Harjutsalo, Espoo

Vuoden alussa muistamme Pyhää kastettamme, jonka olemme Jeesukselta saaneet. Herramme on solminut kanssamme liiton, jonka perustuksena ja voimana on koko Jumalan armo Jeesuksessa Kristuksessa. Synnit pe-see pois Kristuksen veri vedessä ja kaste turvaa kristityn vaelluksen taivaan kotiin asti. Sanan ja ehtoollisen sakramentin voimalla Jumala ruokkii meitä seurakunnassaan ja vahvistaa kasteen liittomme päivittäin. Jeesus lupaa olla kanssamme kaikki elämäme päivät kaste- ja lähetyskäsytssään. Tämä Martti Lutherin virsi rohkaisee meitä ajattelemaan saamaamme Pyhän kasteen suurta lahjaa!

Herramme Kristus kastettiin

*1. Herramme Kristus kastettiin
Isänsä tahdon tähden.
Sen Jordanilla Johannes suoritti
kaikkein nähden.
Jumala peson asetti synneistä
puhdistamaan,
veressä Herran Kristuksen*

*kuoleman hukuttamaan:
elämän uuden antoi.*

*2. Kuulkaamme kaikki tarkasti
Jumalan omaa sanaa
kasteesta sekä uskosta, ettemme
joudu harhaan.
On kaste vettä enemmän
voimasta sanan pyhän,
ja Pyhä Henki lahjoineen
vaikuttaa siinä yhä.
Jumala itse kastaa.*

*3. Sen osoitti hän selvästi sanoin
ja esikuvin,
kun ääni Jordan-virralla näin
Isän suusta kuultiin:
On tämä rakas Poikani,
kaikessa häntä kuulkaa.
Poikaani olen mieltynyt, vain
hän voi teitä auttaa.
Seuratkaa oppiansa!*

*4. Kauniissa ihmishahmossa
Jumalan Poika nähtiin,
kun Pyhä Henki laskeutui ja
ääni Isän kuultiin.
Se uskoamme vahvasti
kasteemme salaisuuteen,
sen lahjaan ja sen autuuteen:*

*Pyhään Kolminaisuuteen.
Hän kanssamme on aina.*

*5. Opetuslapset maailmaan
Herramme Kristus käski
syntien kadottamille
saarnaamaan autuudeksi:
Ken uskoo ja myös kastetaan,
pelastuu kasteen kautta.
Uudestisyntyneenä hän nyt elää
kuolematta,
perillisenä taivaan.*

*6. Tuomittu syvään helvettiin on
iankaikkisesti,
ken lahjaa armon halveksii nyt
kovakorvaisesti.
Ei tekopyhyys pelasta, ei luultu*

*hyvyytemme,
on perisynti turmellut niin täysin
sydämemme.
Ei itseään voi auttaa.*

*7. Silmämme näkee kasteessa
sen veden ainoastaan,
vaan usko Hengen valossa
näkeekin veren voiman.
Verestä Herran Kristuksen
punertaa vesi kasteen,
perinnön poistaa Aadamin, sen
synkän kirouksen,
myös synnit itse tehdyt.*

*Martti Luther, Saksa,
(1483–1546).
Luterilaisia virsiä 727.*

KRISTUS ON PYHÄN RAAMATUN KESKUS

”Sillä minä annoin teille ennen kaikkea tiedoksi sen, minkä itse olin saanut: että Kristus on kuollut meidän syntiemme tähden, kirjoitusten mukaan, ja että hänet haudattiin ja että hän nousi kuolleista kolmantena päivänä, kirjoitusten mukaan.” 1. Kor. 15:3–4.

Tohtori Luther esittää näiden sanojen johdosta: ”Tässä kuulet, että Paavali esittää pyhät kirjoitukset vahvimpina todistuksina ja osoittaa kuinka mahdollista on säilyttää oppia ja uskoa ilman sitä kirjoitettua sanaa, jo-

ta hän tai muut julistivat.” Luther itse kantoi armokansan antamana kunnianimeä ”Pyhän Raamatun tohtori”, ja joka vähänkin on tutustunut hänen siunausriikaaseen tuotantoonsa, hyväksyy kiitollisena tämän hänen kunnianimensä. Hänen tunnuksensa oli kaikessa opetuksessaan nämä kaksi pyhää elementtiä: Kristus ja Raamattu. Lutherilla on tämäkin rikas lauselmä: ”Kristus on pyhän Raamatun asiaperuste ja Raamattu on Kristuksen tietoperuste.” Raamatussa oli hänen mukaansa vain yksi asia ja se on Kristus, joka täyttää koko py-

hän ilmoituksen. Kristus on ainoa pyhän kirjan henkilö, vaikka siellä esiintyy suuri pyhien ihmisten saatto, isät ja profeetat sekä pyhät apostolit ynnä muut.

Sanomaton on Pyhän Hengen väkevä voima, kautta aikakausien Raamatun kirjoittajien innoittamana, ja Luther opettaa: ”Pyhä Henki on koonnut viisauden ja neuvon sanaan ja ilmoittanut sen meille Raamatussa, niin ettei kukaan voi puolustella itseään eikä kenenkään tarvitse muualta etsiä ja tutkia, mitä hänen on tietäminen autuutensa suhteen. Niin ei siis ole mitään korkeampaa tai parempaa opittavaa kuin mitä Raamattu opettaa Jeesuksesta Kristuksesta, Jumalan Pojasta, Vapahtajastamme, että hän on meidän tähtemme ja edestämme kuollut ja kuolleista ylösnoussut”.

Näin suuri kirkkaus oli Lutherilla, voi kun häntä enemmän kuulisimme ja tutkisimme. Hyvä lukijani, onko sinulle Pyhä Raamattu se aarreaitta, josta saisit löytää kaikki autuuttasi koskevat opetukset?

Nuoruudessani kuulin uskovi- en kristittyjen lausumana tämän herttaisen laulun sanoja: ”Sanasta kaikki kirkastuu, se pimeyden

poistaa, Sen kautta sielut rikastuu, autuuden tavaroista.” Minulla oli aikoinaan ilo tuntea kirjailija Hanna Rauta, ja hänet tunnetaan rakkaan Kanteleemme runoilijana. Jumalan kallis sana oli hänelle luovuttamaton aarre. Otan yhden säkeistön hänen Raamattu-ylistyksestään, se on kuin ylistyshymni Raamatulle: ”On vaihtuvaa, haihtuvaa, muuttuvaa muu, Ei Raamattu koskaan, se seisova on. Ei muutu mit lausunut Herran on suu, Ei rahdunkaan verran, Se nähdään kerran, On lausuma Herran Ain muuttumaton.”

Kalliisti lunastettu lukijani, onko sinulle Pyhä Raamattu, siis pyhät kirjoitukset elämän ja kuoleman kysymys? ”Se kertoo, taivas auki on, myös kaikkein kurjimmalle, Kun Jeesus eestäin kuolohon On käynyt Golgatalle.” ”Kirjoitusten mukaan”. Usko ystävä tämä, olethan kerran kastettu tähän armoon, ”Kirjoitusten mukaan”.

Kalle Jokinen, Kristus ja Hänen uskova seurakuntansa, s. 174–175, Evankelisluterilainen Todistajaseura, 2005. Otsikko toimituksen. Kirjoituksen lähetti Mika Rantanen.

Tutustu! www.luterilainen.net

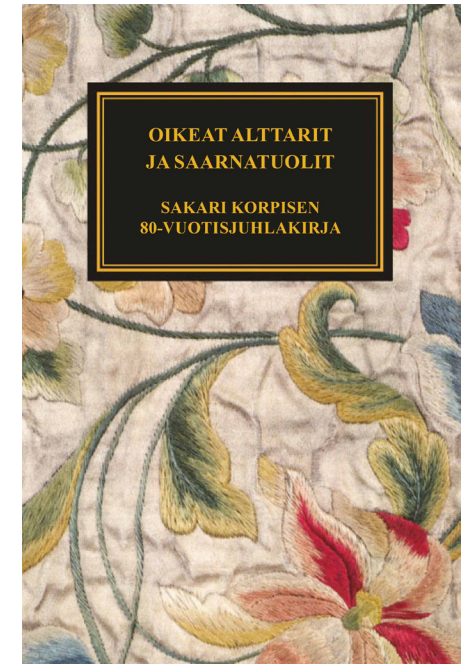
www.gen.fi Heprean-, aramean- ja kreikankurssit!

UUTUUSKIRJA

OIKEAT ALTтарIT JA SAARNATUOLIT

Teologisten löytöjen arvo ja erehdysten vaarat on läpi kirkon historian koettu ja koeteltu alttareilla ja saarnatuoleissa. Hyvä teologia, hyvä jumalanpalvelus, hyvä hengellinen elämä ja hyvä omatunto ovat kaikki yhteen kietoutuneita. Kysymys oikeista alttareista ja saarnatuoleista ei ole ”kirkkopoliittinen”, vaan Jumalan sanaan ja jokaisen kristityn henkilökohtaiseen uskoon liittyvä.

Kehotus ”Etsikää oikeat alttarit ja saarnatuolit!” on ollut 80-vuotiaan **Sakari Korpisen** pappisuran kantava teema. Tämä kirja sisältää Sakarin omia kirjoituksia ja ystävien onnitteluja ja tervehdyksiä pitkän päivätyön tehneelle paimenelle ja julistajalle. Kirja ei ole kuitenkaan jubiilaaria liehittävä ansioluettelo tai pelkkä menneiden kirkollisten käänteiden katsaus, vaan sisältää myös Sakarin ystävien kirjoituksia tämän päivän hengellisiä ja kirkollisia kysymyksiä koskien. Kaikki kristityt on kutsuttu Jumalan sanan ja sakramenttien säännölliseen käyttöön, ja siksi tämän kirjan teemat koskevat jokaista, jolle Jumalan sana

ja Kristuksen seuraaminen ovat elämän perusta.

Kirjan ovat toimittaneet Lähetysshiippakunnan piispa **Juhana Pohjola** ja Pyhän Johanneksen luterilaisen seurakunnan pappi **Esko Murto**.

Kirja tilattavissa Luther-divarista. Hinta 29e sis. toim.

Juhlakirjoja ja unohdettuja aarteita 1500-luvun luterilaisuudesta

1) Martin Chemnitz (1522–1586):

*Jumalan Pojan testamentti
– Kirjoituksia ehtoollisesta,
kirkosta ja paimenvirasta*

(Julk. Concordia 2026; ensi kertaa latinasta suom. Miikkael Halonen. Kirja ilmestyy kevään 2026 aikana!)

2) Esko Murto & Juhana Pohjola (toim.):

Oikeat alttarit ja saarnatuolit

(Julk. LHPK 2026; artikkelikokoelma)

Kirjat ovat pastori TL Sakari Korpisen 80-vuotisjuhlakirjoja,

Kirjojen hinta 29e / kpl, yht. 55e sis. toim.

Tilaukset ja tiedustelut:
lutherdivari@gmail.com /

044 077 2233

CONCORDIA

TULOSSA UUTUUSKIRJA MARTIN CHEMNITZILTÄ!

JUMALAN POJAN TESTAMENTTI

Tämä kirja kokoaa yksiin kansiin **Martin Chemnitzin** (1522-1586) keskeisiä kirjoituksia luterilaisesta sakramentti- ja kirkko-opista sekä virkateologiasista. Kirjoitukset sisältyvät hänen dogmaattiseen kokoelmaansa *Loci theologici* (1591). Kyseinen teos on laaja uskonopillinen selonteko ja perustuu Chemnitzin luentoisiin. Kirjan on koonnut ja julkaissut Chemnitzin seuraajana Braunschweigin superintendenttinä eli alueen johtavan pastorin virassa palvellut Polycarpus Leyser (1552-1610).

Leyser on tallettanut *Loci theologici* -teoksen ehtoollisopinkohdan yhteyteen kiinnostavan dokumentin luterilaisten oppi-isien välisestä kirjeenvaihdosta: Chemnitzin kirjeen tämän ystävälle ja virkaveljelle Timoteus Kirchnerille (1533-1587). Pitkä kirje koskee ehtoollisoppia ja reformoidun teologian ja luterilaisen kristologisen lähestymistavan eroja. Chemnitz toivoi itse, että tohtori Kirchner käyttäisi kirjettä seurakunnan rakennukseksi hyväksi katsomallaan tavalla. Sen voidaan nähdä vaikuttaneen taustalla, kun Martin Chemnitz, Nikolaus Selnecker ja Timoteus Kirchner julkaisivat yhdessä Tunnustuskirjojen Puolustuk-

sen (*Apologia Libri concordiae*, 1580).

Tämä unohdettu helmi, Chemnitzin kirje ehtoollisesta (*Epistola de Coena Domini*), on nyt käännetty tiettävästi ensimmäistä kertaa toiselle kielelle. Se muodostaa tämän kirjan ytimen ja sopii osuvasti myös jubilaari, pastori, TL Sakari Korpisen juhlakirjan julkaisuksi, koska isä Sakari tunnetaan paitsi kohti käyvästä julistuksestaan myös syvällisistä kirjeistään, jotka vakuuttavat vastaanottajansa vanhaluterilaisella arvokkuudella.

Annettakoon Herran puhutella meitä ja osoittaa myös palvelijansa Chemnitzin kirjoitusten kautta, miten oppi-isämme ovat puhuneet ja rohkaisevat yhä toisiaan pitämään kiinni raamatullisesta opetuksesta, näkyvän kirkon tuntomerkeistä ja oikeista alttareista ja saarnatuoleista - ristin veren evankeliumin ja sielujen iankaikkisen autuuden tähden. Tartu siis mahdollisuuteen ja tutustu tarkemmin, mitä isämme opettivat kirkon aarteista ja miten he puolustivat Jumalan Pojan testamentin eli alttarin sakramentin pyhiä sanoja, jotta yksi usko ja yksi kaste varjeltuisivat yhdessä ruumiissa.

JUMALA ON ILMESTYNYT LIHASSA

Fredrik Gabriel Hedberg (1811–1893)

Ja tunnustetusti suuri on jumalisuuden salaisuus: Hän, joka on ilmestynyt lihassa. 1. Tim. 3:16

Mitä muuta tämä on, kuin että Jumala on itse tullut luoksemme ainokaisessa Pojassaan ja on tullut yhdeksi meistä. Hän tyhjensi itsensä ja otti orjan muodon, tuli ihmisten kaltaiseksi, kuten apostoli todistaa (Fil. 2:7). *Koska siis lapsilala on veri ja liha, tuli hänkin niistä yhtäläisellä tavalla osalliseksi* (Hebr. 2:14). Hänen piti kaikessa tuleman veljiensä kaltaiseksi (Hebr. 2:17). Siksi mekin olemme, kuten apostoli Paavali sanoo, hänen ruumiinsa jäseniä, hänen lihastansa ja hänen luistansa (Ef. 5:30). Suuri on tämä ihme, suuri tämä salaisuus! Kuka pa olisi konsanaan rohjennut tätä edes ajatella, saati uskoa ja itselleen omistaa, ellei Jumala olisi ilmoittanut ja vakuuttanut sitä meille sanassaan! Tällainen kunnia ja armo on ylenpalttisen suuri. Eivät edes taivaan enkelitkään ole päässeet siitä osallisiksi! Onhan kirjoitettuna: *Sillä ei hän ota huomaansa enkeleitä, vaan Abrahamin siemenen hän ottaa huo-*

maansa (Hebr. 2:16). Jumala on todellakin ilmestynyt lihassa!

Alennustilamme ja lankeemuksemme Aadamissa on suuri ja surkea. Menetimme luomisessa saadun Jumalan kuvamme ja jouduimme kuoleman ja kadotuksen alaisiksi. Kuitenkin pelastuksemme tästä syvästä lankeemuksesta on suurempi ja väkempi Jeesuksessa Kristuksessa, Herrassamme. *Mutta armolahjan laita ei ole sama kuin lankeemuksen; sillä joskin yhden lankeemuksesta monet ovat kuolleet, niin paljoa enemmän on Jumalan armo ja lahja yhden ihmisen, Jeesuksen Kristuksen, armon kautta ylenpalttisesti tullut monien osaksi* (Room. 5:15). – *Ja jos yhden ihmisen lankeemuksen tähden kuolema on hallinnut yhden kautta, niin paljoa enemmän ne, jotka saavat armon ja vanhurskauden lahjan runsauden, tulevat elämässä hallitsemaan yhden, Jeesuksen Kristuksen kautta* (Room. 5:17). Tästä seuraa kieltämättömän selvästi, että Jumalan meille Kristuksessa lahjoittama armo, vanhurskaus ja elämä ovat paljon suuremmat ja valtavammat

kuin kerrassaan Aadamin lankeemuksessa meihin tulleet synti, kuolema ja kadotus. Siksi Jesaja sanookin: *Lohduttakaa, lohduttakaa minun kansaani, sanoo teidän Jumalanne. Puhukaa suloisesti Jerusalemmille ja julistakaa sille, että sen vaivanaika on päätynyt, että sen velka on sovitettu, sillä se on saanut Herran kädestä kaksinkertaisesti kaikista synneistänsä* (Jes. 40:1, 2). *Herran kunnia ilmestyy* (Jes. 40:5). *Katso, Herra, Herra tulee voimalliseksi. Hänen käsivartensa vallitsee. Katso, hänen palkkansa on hänen mukanansa, hänen työnsä ansio käy hänen edellensä* (Jes. 40:10).

Tämä profetia on nyt täyttynyt. Herran kunnian kirkkaus on tullut ilmeiseksi ihmislasten keskuudessa. *Herra, Herra on tullut suuressa voimassaan. Sinun oikea kätesi, Herra, sinä voimassa jalo, sinun oikea kätesi, Herra, murskaa vihollisen* (2. Moos. 15:6), synnin, kuoleman, perkeleen ja helvetin. Hän on ne voittanut. Nyt on luopumus päättynyt, synti sinetillä lukittu, pahat teot sovitettu, iankaikkinen vanhurskaus tuotu, näky ja profeetta sinetillä vahvistettu ja kaikkeinpyhin voideltu (Dan. 9:24). Sillä Jumala on ilmestynyt lihassa: Jeesus Kristus, tosi Jumala, Isästä iankaikkisuudessa syntynyt, on tullut tosi ihmiseksi, siinnyt Pyhästä Hengestä ja syntynyt neitsyt Mariasta. Jumalan ainokainen Poika on tullut veljeksemme (Hebr. 2:17,

Joh. 20:17), osalliseksi samasta lihasta ja verestä kuin mekin, kuitenkin ilman syntiä.

Oi, laske vakavasti sydämellesi tämä iäisesti ihmeteltävä armo, autuus ja kunnia, joka on niin runsain määrin tullut osaksesi kun Jumala on ilmestynyt ihmisluonnossa! Tutkistele, hämmästy, usko ja palvo! Todellakin, puhjetkaamme Daavidin kanssa sanomaan: *Herra, meidän Herramme, kuinka korkea onkaan sinun nimesi kaikessa maassa!* – *Mikä on ihminen, että sinä häntä muistat tai ihmisen poika, että pidät hänestä huolen? Sinä teit hänet enkeleitä halvemmaksi, mutta kruunaat hänet kunnialla ja kirkkaudella* (Ps. 8:1, 5, 6).

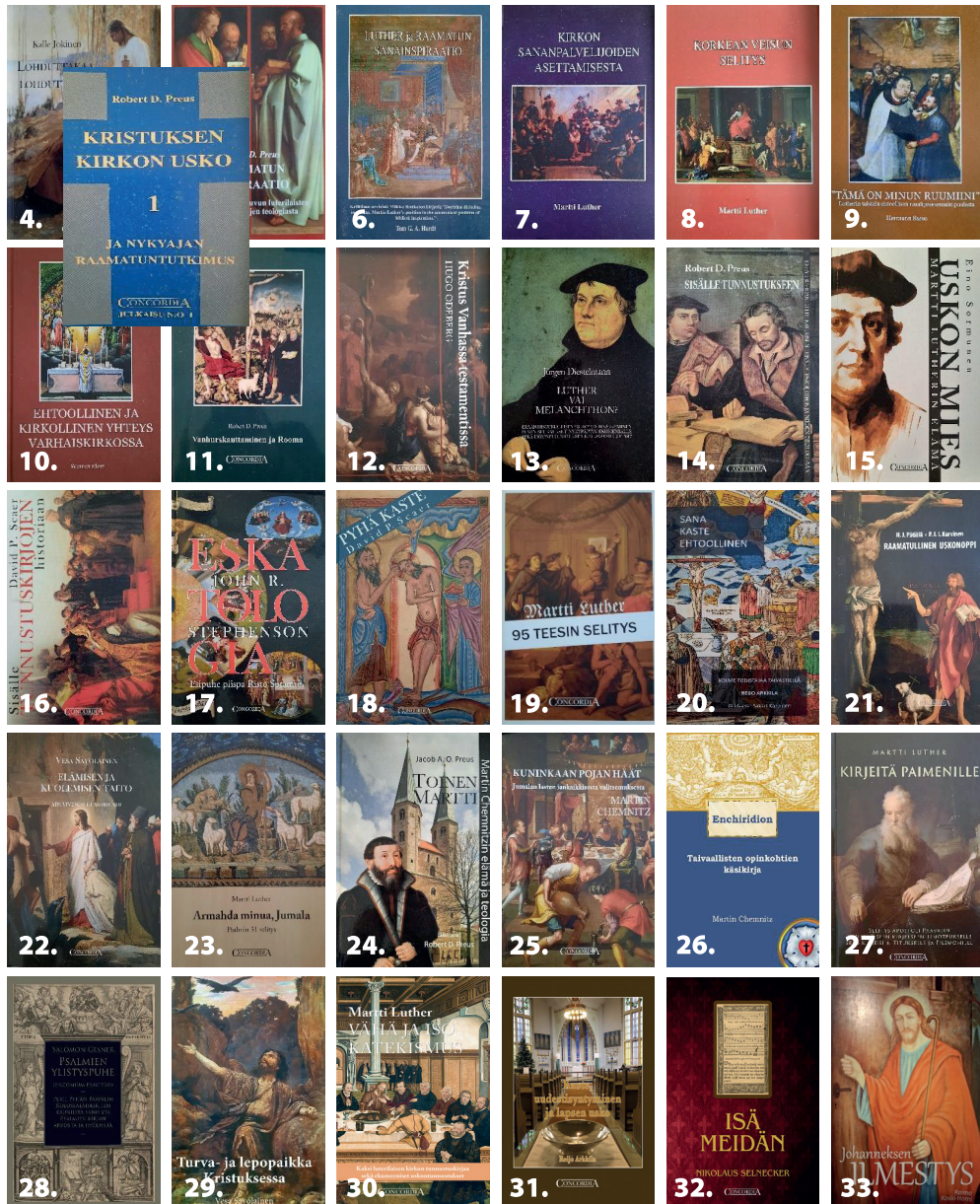
Sinä et säästänyt omaa Poikaasi, vaan annoit hänet alttiiksi kaikkien meidän edestämme (Room. 8:32), niin kuin sinä olet vannonut: *Minä teen heidän kansansa rauhan liiton – se on oleva iankaikkinen liitto heidän kansansa – Minun asumukseni on oleva heidän yllänsä, ja minä olen heidän Jumalansa, ja he ovat minun kansani* (Hes. 37:26, 27). *Sillä niin on Jumala maailmaa rakastanut, että hän antoi ainokaisen Poikansa, ettei yksikään, joka häneen uskoo, hukkuisi, vaan hänellä olisi iankaikkinen elämä* (Joh. 3:16). Aamen, halleluja!

Fredrik Gabriel Hedberg, Ainoa autuuden tie, s. 55–57. Sley-Kirjat. 1987.

Luterilaista kirjallisuutta!

KIRJOJEN JA CONCORDIA-LEHDEN
TILAUKSET JA TIEDUSTELUT LUTHER-DIVARISTA

Luther-Kirjat Oy
Fabianinkatu 13, 00130 Helsinki
lutherdivari@gmail.com 044 077 2233/Hannu Halonen

Concordia-julkaisusarjassa ilmestyneet teokset:

1. Robert D. Preus: Kristuksen kirkon usko ja nykyajan raamatuntutkimus. 1995. **5 € LOPPU**

Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta lyhyesti selitettynä. 1995. **5 € LOPPU!**

2. Hannu Lehtonen (toim.): Syttyneitä sydämiä. Ajankohtaiskirja vanhurskauttamisesta. 1996. **nid. 5 € /sid. 10 €**

3. Siegbert Becker: Kaukainen voittolaulu. Ilmestyskirjan selitys. 1999. 2. painos 2021. **10 €**

4. Kalle Jokinen: Lohduttakaa, lohduttakaa. 1999. 2. painos 2021. **10 €**

5. Robert D. Preus: Raamatun inspiraatio. Tutkimus 1600-luvun luterilaisten dogmaattikkojen teologiasta. 1999. **8 €**

6. Tom G. A. Hardt: Luther ja Raamatun sanainspiraatio. Luther och Schriftens verbalinspiration. En kritisk analys av Miikka Ruokanens bok "Doctrina divinitus inspiratae. Martin Luther's position in the ecumenical problem of biblical inspiration". (Kaksikielinen.) 2006. **8 €**

7. Martti Luther: Kirkon sananpalvelijoiden asettamisesta. 2009. **8 €**

8. Martti Luther: Korkean veisun selitys. 2011. **10 €**

9. Hermann Sasse: Tämä on minun ruumiini. Lutherin taistelu ehtoollisen reaaliapresenssin puolesta. 2011. **15 €**

10. Werner Elert: Ehtoollinen ja kirkollinen yhteys varhaiskirkossa. 2013. **15 €**

11. Robert D. Preus: Vanhurskauttaminen ja Rooma. 2014. **10 €**

12. Hugo Odeberg: Kristus Vanhassa testamentissa. 2015. **8 €**

13. Jürgen Diestelmann: Luther vai Melanchthon? 2016. **10 €**

14. Robert D. Preus: Sisälle tunnustukseen. Lyhyt johdanto luterilaisiin tunnustuskirjoihin ja niiden teologiaan. 2017. **10 €**

15. Eino Sormunen: Uskon mies. Martti Lutherin elämä. 2017. **10 €**

16. David P. Scaer: Sisälle tunnustuskirjojen historiaan. 2018. **10 €**

17. John R. Stephenson: Eskatologia. 2018. **15 €**

18. David P. Scaer: Pyhä kaste. 2018. **15 €**

19. Martti Luther: 95 teesin selitys. 2018. **12 €**

20. Reijo Arkkila: Sana – kaste – ehtoollinen. Kolme todistajaa taivastiellä. 2020. **8 €**

21. H. J.-Pätiälä – P. J. I. Kurvinen: Raamatullinen uskonoppi. 2020. **10 €**

22. Vesa Savolainen: Elämisen ja kuoleamisen taito. Ars vivendi et moriendi. 2021. **10 €**

23. Martti Luther: Armahda minua, Jumala. Psalmin 51 selitys. 2022. **10 €**

24. Jacob Preus: Toinen Martti. Martin Chemnitzin elämä ja teologia. 2022. **15 €**

25. Martin Chemnitz: Kuninkaan Pojan häät. Jumalan lasten iankaikkisesta valitsemuksesta. 2022. **10 €**

26. Martin Chemnitz: Enchiridion – Taivaallisten opinkohtien käsikirja. 2023. **15 €**

27. Martti Luther: Kirjeitä paimenille. 2023. **15 €**

28. Salomon Gesner: Psalmien ylistyspuhe. 2024. **10 €**

29. Vesa Savolainen: Turva- ja lepopaikka Kristuksessa. 2024. **10 € /isokoko 12 €**

30. Martti Luther: Vähä ja Iso katekismus. 2024. **5 €**

31. Reijo Arkkila: Kaste, uudestisyntyminen ja lapsen usko. 2024. **10 €**

32. Nikolaus Selnecker: Isä meidän. 2025. **10 €**

33. Raimo Koski-Homi: Johanneksen ilmestys. 2026. **18 €**

KIRJOJEN JA CONCORDIA-LEHDEN
TILAUKSET JA TIEDUSTELUT
LUTHER-DIVARISTA

lutherdivari@gmail.com © 0440 772233

Luther-kirjat Oy
Fabianinkatu 13
00130 Helsinki

LASKU

Päivämäärä Datum	Laskun numero Fakturans nummer
Viitteenne Er referens	
Asiakasnumero Kundnummer	Viiteemme Vår referens
Toimitus Leverans	
Maksuehdot Betalningsvillkor	Eräpäivä Förfalldag
Huomautusaika Anmärkningstid	Viivästyskorko Dröjsmålsränta

Huom!

Uudet Concordian tilaus-/lahjatilaustiedot, osoitemuutokset ym. välittyvät tiedonantokohdan kautta ilman viitenumeroa. Lehtitilaukset Luther-Kirjat Oy:n tilille FI93 5512 0020 0098 82. Concordian tilaushinnat v. 2026: 33€/kestotilaus, 34€/vuositilaus, 43€/kannatustilaus" (sis. myös verkkolehden sähköpostin liitteenä), 23€ verkkolehti ja yksi uutuuskirjaa. Lehtitilaukset sisältävät 6 julkaisua, joista 2 uutuuskirjoja.

Uusille tilaajille lähetetään toivomuksesta 2 kpl Concordia ry:n aikaisemmin julkaisemaa kirjaa, esim. *Lutherin Korkean veisun selitys*, *Beckerin Ilmestyskirjan selitys* Kaukainen voittolaulu, *Sassen Tämä on minun ruumiini*, *Elertin Ehtoollinen ja kirkollinen yhteys*, *Scaerin Pyhä kaste*, *Lutherin 95 teesin selitys*, *Stephensonin Eskatologia*, *Sormusen Uskon mies*, *Savolaisen Elämisen ja kuoleamisen taito*, *Jokisen Lohduttakaa, lohduttakaa jne.*
Tule mukaan! Puh. 0440 77 22 33 tai lutherdivari@gmail.com

VIITENUMERO REFERENSNUMMER	YHTEENSÄ TOTALT TOTAL
----------------------------	-----------------------------

0440-772 233
Avoinna:
ark 10.30-17.30, la 11-15

ALV rek. Y-tunnus 1729281-2
email: hannu.halonen@concordia.fi
www.concordia.fi www.lutherdivari.fi

IBAN: FI93 5512 0020 0098 82
SWIFT: OKOYFIHH
OP Veteli 551200-29882

Saajan
tilinumero
Mottagarens
kontonummer

Osuuspankki FI93 5512 0020 0098 82

TILISIIRTO GIRERING
Vain kotimaan maksuliikenteessä
Endast för inrikesbetalningsförmedling

Concordia v 2026

Saaja
Mottagare

Luther-kirjat Oy
Fabianinkatu 13
00130 Helsinki

Maksaja
Betalar

Allekirjoitus
Underskrift

Viitenro
Ref.nr

Tiilitä nro
Från konto nr

Eräpäivä
Förf.dag

CONCORDIA

JEESSUS – TOSI JUMALA JA TOSI IHMINEN

Teoksessaan Kirkolliskokouksista ja kirkoista tohtori Luther kirjoittaa: ”Meidän kristittyjen tulee tietää, että jos Jumala ei ole painona toisessa vaakakupissa, me kuppeinemme kyllä painumme pohjaan saakka. Tarkoitan, että me olemme tuhon omat, jos puolestamme on kuollut vain ihminen, ei Jumala. Mutta jos toisessa vaakakupissa on ‘Jumalan kuolema’ ja ‘Jumala kuolleena’, silloin se painuu alas ja me lennähämme ylös, kuin kuppimme olisi tyhjä. Jumala pääsee sitten kyllä ylös takaisin, hän kyllä pääsee poisikin vaakakupistaan. Mutta vaakakuppiin hän ei olisi voinut istuutua, ellei hän olisi tullut kaltaiseksemme ihmiseksi, niin että voidaan puhua Jumalan kuolleena olemisesta, Jumalan piinasta, Jumalan verestä ja Jumalan kuolemasta. Omassa luonnossaan Jumala ei voi kuolla. Mutta nyt pä Jumala ja ihminen ovat yhtyneet yhdeksi persoonaksi, niin että meillä on täysi oikeus puhua Jumalan kuolemasta silloin kun se ihminen kuolee, joka on Jumalan kanssa yhtä eli yksi persoona.”

Tunnustuskirjat, s. 540. Sley-Kirjat. Jyväskylä 1990

”Sillä me emme voi
mitään totuutta
vastaan, vaan
totuuden puolesta.”
2 Kor. 13:8

Tilaa Concordia!

TAIVAASEEN ASTUNUT JUMALA JA IHMINEN, JEESUS KRISTUS, HALLITSEE NYT JA IANKAIKKISESTI

Myös omaksumassaan ihmisluonnossa Kristus on asetettu täydellisesti omistamaan jumalallinen majesteetti ja käyttämään sitä. Tosin tämä majesteetti kuului hänelle jo äidin kohdussa, aina sikiämisestä saakka, mutta hän ”tyhjensi itsensä” siitä, kuten (Fil. 2:7) apostoli sanoo. Tohtori Luther selittää sen merkitsevän, että Kristus alentumisen tilassa ollessaan salasi valtansa ja käytti sitä vain joskus, milloin halusi. Mutta nyt hän ei ole vain taivaassa, niin kuin muut pyhät, vaan apostolin todistuksen mukaan (Ef. 4:10) hän on astunut kaikkia taivaita ylemmäksi. Hän täyttää totisesti kaiken, on läsnä kaikkialla ja hallitsee ei ainoastaan (Ps. 8:2,7) Jumalana vaan myös ihmisenä. Hänen valtansa ulottuu merestä (Ps. 93:1 ss.) mereen ja maan äärestä toiseen, niin kuin profeetat ennustavat ja (Sak. 9:10) apostolit todistavat.

Yksimielisyyden ohje. Tunnustuskirjat, Sley-Kirjat 1990, s. 537.

CONCORDIA-toimituskunta

Päätoimittaja:

Hannu Lehtonen, Kotikuja 2, 63800 Soini, 044-3355105, hannu.lehtonen@concordia.fi

Toimittajat:

Halvar Sandell, Ounasvaarantie 7 D, 00970 Helsinki, 044-5736700, halvar.sandell@gmail.com
Petri Kivenheimo, Venuksentie 6 V 216, 01480 Vantaa, 044-5515443, petri.kivenheimo@gmail.com
Miikkael Halonen, Haapaperhosentie 29 C, 00410 Hki, 044-0862118, miikkael.halonen@gmail.com

Toimitussihteeri:

Hannu Halonen, Fabianinkatu 13 A 1b, 00130 Helsinki, 0440-772233, hannu.halonen@concordia.fi

Concordia ry:n puheenjohtaja:

Petri Hanhiniemi, Heikkiläntie 39, 92400 Ruukki, 0400-299515, petri.hanhiniemi@gmail.com

Neuvottelukunta, avustajat ja yhdyshenkilöt: Reijo Arkkila, Hämeenlinna, Tord Carlström, Porvoo, Magnus Dahlbacka, Kruunupyy, Petri Hiltunen, Kouvola, Juha Heinilä, Vantaa, Esko Herronen, Kälvä, Jukka ja Juha Huotari, Kirkkonummi, Ahti Iivonen, Kankaanpää, Jukka Jäntti, Pori, Samuel Kettunen, Lappi, Markus Kirila, Turku, Timo Kitunen, Helsinki, Lasse Lappalainen, Helsinki, Sakari Meinilä, Italia, Jouni Mensalo, Loimaa, Timo Hämäläinen, Eura, Juha Muukkonen, Tornio, Juuso Mäkinen, Helsinki, Kalle Pajala, Helsinki, Roger Pettersson, Ähtävä, Arto Rannila, Jalasjärvi, Mika Rantanen, Pori, Timo Salmela, Kuopio, Vesa Savolainen, Kempele Ken Takaki, Helsinki, Tero Tulkki, Helsinki, Isto Vuorio, Vantaa, Esa Yli-Vainio, Seinäjoki

CONCORDIA on kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä teologis-kirkollinen julkaisu, joista kaksi ovat uutuuskirjoja. Lehteä ja kirjoja julkaisee Concordia ry ja kustantaa Luther-Kirjat Oy. Yksin Raamattu ja siitä johdettu puhdas luterilainen oppi, sekä uskonpuhdistus ovat CONCORDIA-lehden lähtökohta ja ohjelma. CONCORDIA-lehti haluaa tukea luterilaista tunnustuksellisuutta seurakunnissamme.

Tilaukset toimitussihteeriltä tai tilisiirtolomakkeella. Vuonna 2026 kestotilauhinta 33 €, vuositilaus 34 €, sekä sähköpostin liitteenä neljä lehteä 23 € vuosi. ”Kannatustilaus” 43 € sis. lehtitilauksen myös sähköpostin liitteenä. Lehtitilaukset Luther-Kirjat Oy:n tilille: F193 5512 0020 0098 82. Concordia ry:n kannatustili: F159 5512 0020 0089 42

TOIMITUKSEN OSOITE: Fabianinkatu 13 A 1b, 00130 Helsinki

”Herran sana pysyy iankaikkisesti” 1. Piet. 1:25 ISSN 1237-3028